

Szervezetek a nemzetközi környezetvédelemben

c. TDK-dolgozat

Kézirat lezárta: 2022. 04. 13.

Tartalom

Bevezetés	3
I.rész A nemzetközi szervezetekről általában	5
1.1. Nemzetközi szervezetek létrejötte, története	5
1.2. Az (Európai) Duna Bizottság mint korai releváns szervezet és napjainkban végzett környezetvédelmi munkája	6
II. rész Miért és hogyan?	10
2.1. Nemzetközi környezetvédelmi együttműködések, egyezmények	10
2.2. Nemzetközi környezetvédelmi kormányzás	14
III. rész Egyes környezetvédelmi szervezetek	18
3.1. ENSZ és környezetvédelmi tevékenysége	18
3.1.1 <i>Éghajlatváltozás</i>	20
3.1.2. <i>Katasztrófák és konfliktusok</i>	22
3.1.3. <i>Vegyai anyagok és hulladékok</i>	23
3.2. European Environment Agency (Európai Környezetvédelmi Ügynökség)	24
3.3. Congo Basin Forest Partnership (Kongó-medencei Erdészeti Partnerség)	27
3.4. Mekong River Commission (Mekong-folyó Bizottság)	29
3.5. Global Environment Facility (Globális Környezetvédelmi Alap)	32
Záró gondolatok	36
Irodalomjegyzék	37

Bevezetés

„Előbb csináld azt, ami szükséges, utána azt, ami lehetséges, és máris azt fogod csinálni, ami lehetetlen.”

(Assisi Szent Ferenc)

Assisi Szent Ferenc szavaival állok elébe ezen dolgozat megírásának. Úgy gondolom, hogy tökéletes a párhuzam a környezetvédelem és a fenti idézet között, hiszen szükséges megtenni minden lépést ahhoz, hogy óvjuk, védjük természetet, főleg most, 2021-ben a Covid19 világjárvány és egy esetleges újabb migrációs válság közepette.

Két oldalról lehet megközelíteni azt, hogy mi a környezetvédelem, egyrészt természet- és társadalomtudományos, másrészt pedig jogi szempontból. Előbbi esetben ezzel a fogalommal találkozhatunk: *„a környezetvédelem olyan céltudatos, szervezett, intézményesített emberi (társadalmi) tevékenység, amelynek célja az ember ipari, mezőgazdasági, bányászati tevékenységéből fakadó káros következmények kiküszöbölése és megelőzése az élővilág és az ember károsodás nélküli fennmaradásának érdekében. E tevékenység tudományos alapjait elsősorban műszaki tudományok, alkalmazott természettudományok és az ökonómia képzik. Hatékonyságát és működőképességét a használók felelősségén alapuló törvényi szabályozás és intézményrendszer biztosítja.”*¹ Míg a második esetben a fogalom így hangzik: *„olyan tevékenységek és intézkedések összessége, amelyeknek célja a környezet veszélyeztetésének, károsításának, szennyezésének megelőzése, a kialakult károk mérséklése vagy megszüntetése, a károsító tevékenységet megelőző állapot helyreállítása.”*²

Már az óvodában (Zöld Óvodai Kritériumrendszer kidolgozása³), általános iskolákban⁴ megkezdődik a természettudatos nevelés. „Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.”⁵-áll a magyar Alaptörvényben is. A környezetvédelem így megjelenik az egyén szintjén, majd országos szinten.

¹Láng István: Környezet- és természetvédelmi Lexikon I. Akadémia Kiadó, Budapest, 2002. p. 636.

²1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól. 4§ 32. pont.

³Villányi Györgyné: A környezeti nevelés alakulása az óvodai nevelésben- úton a zöld óvoda felé In. <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/gyakorlatkozelben/kornyezeti-neveles> (letöltés dátuma: 2021. 09. 02.).

⁴Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyama számára In. https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/kerettanterv_alt_isk_1_4_evf (letöltés dátuma: 2021. 09. 02.).

⁵Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) XXI. cikk (1) bekezdés.

Dolgozatom célja ezért egyfelől az, hogy átfogó képet adjon a szervezetek fejlődéséről, mindinkább az államközi kapcsolatok fejlődéséről a különböző korokban. Ahogy haladunk előre a történelem folyamán a technika vívmányok mellett a problémák is megjelentek. U Thant, az ENSZ egykori főtitkára az 1960-as években úgy ítélte meg a világ állapotát, hogy kell, szükségszerű az összefogás nemzetközi téren. A közösségeket ért hatások ugyanis lehetnek emberi, valamint természeti eredetűek is, az országhatáron átívelő környezeti hatások révén pedig elengedhetetlenek azok a nemzetközi egyezmények, amelyek irányt mutatnak a környezeti problémákkal kapcsolatban felmerült kérdésekben. A nemzetközi környezetvédelmi egyezmények létrehozására, végrehajtására, a programok szervezésére különböző nemzetközi szervezetek jöttek létre. A környezeti problémák felkutatásában és elemzésében pedig további szakmai és tudományos szervezetek jutnak szerephez. Ennek időszaka az 1970-es években kezdődött, az 1972-es stockholmi konferencia kezdőnapját, június 5.-ét környezetvédelmi világnapként tartjuk számon. Ekkor a stockholmi ENSZ-konferencián az államok nyilatkozatot fogadtak el a környezetvédelem alapelveiről és annak nemzetközi feladatairól, valamint megalkották az ENSZ Környezetvédelmi Programját (UNEP), amelynek működése azóta is folyamatos, 2022-ben ünnepli létrejöttének 50. évfordulóját. A tanulmány célja másfelől bemutatni a környezetvédelem területén tevékenykedő olyan nemzetközi szervezeteket, melyek kiemelet jelentőségű projektjeikkel veszik fel a küzdelmet a környezetet ért kihívásokkal, problémákkal, így a dolgozat nem vonultatja fel az összes releváns nemzetközi szervezetet, csupán az ENSZ , az European Environment Agency (Európai Környezetvédelmi Ügynökség), a Congo Basin Forest Partnership (Kongó-medencei Erdészeti partnerség), az, a Mekong River Commission (Mekong-folyó Bizottság) és a Global Environment Facility (Globális Környezetvédelmi Alap) munkásságát, valamint elért eredményeiket mutatja be.

I.rész

A nemzetközi szervezetekről általában

1.1. Nemzetközi szervezetek létrejötte, története

A nemzetközi jog nagyon régről alapvetően az államok közötti kapcsolatok jogi szabályrendszerét jelentette.⁶

Az ókor „természetes” állapota a viszálykodás, háborúskodás volt, melyet a legkegyetlenebb módokon űztek. Azonban megindult a kezdeményezés az államok közötti együttműködésről, melyet az i.e. XIII. században kötött egyiptomi-hettita szerződés bizonyít. Kezdetleges formában megjelentek a nemzetközi szervezetek előképei Hellaszban: a szent helyek védelmére létrehozott szövetségek, az amfiktüoniák, a városállamok védelmére szolgáló katonai szövetség, az ún. szümmakhia volt, ez Spárta vagy Athén irányításával jött létre. Az ókori Rómában, a római birodalom kialakulásának évszázadaiban több fontos nemzetközi jogi jogintézményre is számos példát találunk (például békekötés, követek fogadása) azonban az megállapítható, hogy az államok egyenjogú együttműködése még a Pax Romana korában nem létezhetett, ennek ellenére számos gondolkodó, többek között Dante is, mint „aranykorra” tekintett vissza erre a korszakra.⁷

A középkor idején a leghangsúlyozottabban került előtérbe az egyház. A római birodalom felbomlása után egyedül az egyház és az általa összehívott zsinatok járultak hozzá a szegényes államközi kapcsolatok fenntartásához, mivel az időleges, átmeneti szövetségek ezt nem tudták biztosítani. A pápai hatalom megerősödése abban mutatkozott meg, hogy egyes államok és uralkodók a pápa elé vitték vitáikat (például az amerikai kontinens felosztása Spanyolország és Portugália között). A „Christiana Respublica” megvalósításának eszméje, mint a háborúk kiküszöbölésének eszméje a keresztes háborúk idejében merült fel. Az első komolyabb tervezetet Pierre Dubois, Szép Fülöp francia király tanácsadója készítette. Úgy gondolta, hogy a független, de egymással együttműködő fejedelmek szövetségét kell létrehozni, a viták békés rendezésének helyszíne pedig a zsinat lenne.⁸

A XV. század második felében is készült egy tervezet: Antonio Marini dolgozta ki Podjebrád György cseh király utasítására. Ez egyfajta „ellentervezet” volt, amely a huszita

⁶Kovács Péter: Nemzetközi közjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2016. p.337.

⁷Blahó András- Prandler Árpád: Nemzetközi szervezetek és intézmények. Aula Kiadó, 2011. 27-28.

⁸Uo. 28.

vallásgyakorlás maradványainak teljes eltörlését akaró pápai hatalommal szemben jött volna létre. Ez egy szövetségi rendszert feltételezett, melynek 2 fő szerve lett volna: a tanács, amely mindig más-más szövetségi államban ülésezett volna, valamint a törvényszék. A francia király, Velence és a Cseh királyság mellett Magyarországra is számítottak a szövetségben, azonban Mátyás király a javaslatot visszautasította.⁹

Az újkorban elsődlegesen az abszolút monarchia létét igazoló szuverenitás volt meghatározó az államok közötti kapcsolatokban, amely egyúttal a háborúindítás elméleti igazolására szolgált.¹⁰

A XIX. században jelentek meg az első nemzetközi szervezetek a technikai kooperáció igényeinek megfelelően. Az első világháború után létrejött a Nemzetek Szövetsége, amely az első, általános politikai hatáskörrel rendelkező, elméletileg minden állam részvételét lehetővé tevő, a kor körülményeihez képest univerzálisnak mondható nemzetközi szervezet. Mellette számos más, szakterületet lefedő, korábban vagy csak ezután létrehozott szektorális szervezet működött. A második világháború után létrehozott Egyesült Nemzetek Szervezetével átláthatóbbá akarták tenni az egyetemes nemzetközi szervezetek együttműködését. A XX. században inkább már a szűkebb körű együttműködések váltak népszerűvé, ezek döntően regionális (például 1975-ben a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége vagy 1978-ban az Amazon Együttműködési Szerződés¹¹) alapon szerveződtek. Nemzetközi szervezeteket nem létesítenek örök életre, hiszen egy-egy feladat elvégzésével vagy a körülmények jelentős megváltozásával megszüntethetők, megszüntetésre kerülnek a tagállamok részéről.¹²

1.2. Az (Európai) Duna Bizottság mint korai releváns szervezet és napjainkban végzett környezetvédelmi munkája

A Duna Európa második leghosszabb folyója (2850 km), amely különböző földrajzi, gazdasági és politikai régiókat, számos etnikai, vallási, más és más történelmi múlttal rendelkező államot kapcsol össze. Legnagyobb jelentősége, hogy fontos nemzetközi útvonal, amely Európában északnyugatról délkelet felé a Nyugat és Kelet közötti összeköttetés természetes vonalát képezi, ennek minden előnyével, hátrányával együtt. Természetföldrajzi

⁹Blahó - Prandler i.m. 28.

¹⁰Uo. 29-30.

¹¹Uo. 39.

¹²Kovács i.m. 337-338.

és művelődéstörténeti szempontból sem elhanyagolható szerepe volt a történelem során. A Dunát mint európai országutat vették számításba a középkorban.¹³

A folyó az alábbi országokon halad át: Németország, Ausztria, Szlovákia, Magyarország, Horvátország, Szerbia, Románia, Bulgária, Ukrajna és Moldova. Hazánk fő folyója 417 km-en keresztül szeli át az országot. A Duna tehát fontos nemzetközi hajóút, a XIX. század első felében még inkább hangsúlyosabb volt, mint napjainkban, mivel az országutak jelentős része földút volt, amelyek a tavaszi és őszi esőzések idején járhatatlanná váltak, a vasúti közlekedés pedig csak később indult meg.¹⁴ Így magától értetődő, hogy szükséges volt a rá vonatkozó szabályozás megalkotása, kiemelten a hajózás, közlekedés szempontjából.

1815-ben a bécsi kongresszus meghirdette a hajózás szabadságának elvét az európai hajózható folyókon (ezt először 1648-ban a vesztfáliai béke deklarálta),¹⁵ ám konkretizálására csak évtizedekkel később, 1856-ban került sor a párizsi szerződésben, amellyel a Dunára vonatkozó kérdéseket szabályozták.¹⁶

A Párizsi Kongresszuson kettő bizottságot hoztak létre, egyrészt az Európai Duna Bizottságot az európai nagyhatalmak és Törökország részvételével, másrészt a Parti Államok Bizottságát, ami valójában aztán már érdemben nem működött.¹⁷

Az Európai Duna Bizottságot eredetileg két évre hozták létre, tehát egy ideiglenes mandátumot kaptak a tisztviselői arra, hogy a torkolat hajózásának ügyét rendbe tegyék, és az átmeneti idő után elméletileg a parti államok bizottsága vette volna át a folyó teljes nemzetközi szakaszának kezelését. Ennek szükségességét több tényező is alátámasztotta, például a gőzhajózás és búzakereskedelem előtérbe kerülése, ami miatt a folyó és torkolatvidéke a nagyhatalmak gazdasági expanziójának fontos útvonalává vált. A bizottság elsőként megszervezte a sulinai révkapitányságot, orvosi ellenőrzést és kiépítette a távíró vonalat Galac és Sulina között.¹⁸

A trianoni békeszerződés megerősítette a Dunára vonatkozó szabályokat, nemzetközinek nyilvánította Ulmtól kezdve, és kitért a bizottság működésére, feladataira,¹⁹ illetve létrehozta a Nemzetközi Duna Bizottságot.²⁰

¹³Huszár Zoltán: A Duna „életrajza” történeti és nemzetközi jogi megközelítésből. In. Acta Humana. 2019/3. pp. 48-49.

¹⁴Duna. In. <https://www.vizugy.hu/index.php?module=content&programelemid=10&id=33&page=1> (letöltés dátuma: 2022. 01. 19.).

¹⁵Instrumentum Pacis Monasteriensis 1648. 85.§.

¹⁶Kovács i.m.736.

¹⁷Blahó - Prandler. i.m. 451-454.

¹⁸Hardi Tamás: Duna-stratégia és területi fejlődés. Akadémiai Kiadó, 2012. pp. 88-94.

¹⁹1921. évi XXXIII. törvény. 285. Cikk.

A második világháború után ugyan megerősítésre került a szabad hajózás elve viszont a *status quo antét* nem tudták helyreállítani a Szovjetunió ellenállása miatt.²¹

Az elvet a háború után először a békeszerződések tartalmazták, így a Magyarországgal aláírt 1947. évi párizsi békeszerződés is magába foglalta. Már ezt megelőzően a külügyminiszterek tanácsának²² 1946. december 12-i ülésén a nagyhatalmak megállapodtak abban, hogy Bulgária, Csehszlovákia, Magyarország, Jugoszlávia, Románia és Ukrajna, valamint a világháborúban győztes nagyhatalmak Duna-konferenciát hívnak össze, amelyre végül 1948. július 30-án Belgrádban került sor. Itt született meg a dunai hajózásról szóló egyezmény, melyet 1948. augusztus 18-án írtak alá, megszüntetve a korábbi Duna- egyezményeket és létrehozva a jelenleg is működő Duna Bizottságot²³ és ami megerősítette a dunai hajózás szabadságát valamennyi ország hajói számára, és kimondta, hogy az új Duna Bizottságnak csak a parti államok lehetnek tagjai. Mivel a nyugati nagyhatalmak ez utóbbit nem fogadták el, így nem is váltak részesekké. Magyarországon az említett egyezményt az 1949. évi XIII. törvény hirdette ki. 1954-ben a tagállamok (Szovjetunió, Bulgária, Csehszlovákia, Magyarország, Jugoszlávia, Románia és Ukrajna) többségi döntésével a Bizottság székhelye a romániai Galac helyett Budapesten került kijelölésre.²⁴

A belgrádi egyezmény a Dunának arra a hajózható részére vonatkoztatható, amely Kelheimtől a Fekete-tengerig terjed, és a sulinai ágon áthaladva a sulinai csatornán át torkollik a tengerbe. A részes felek kötelezték magukat arra, hogy Duna szakaszaikat mind a folyami, mind pedig a megfelelő szakaszokon a tengeri hajók számára hajózható állapotban tartják, és elvégzik a hajózás feltételeinek biztosítására és megjavítására szükséges munkálatokat, valamint a dunamenti államok az említett kérdésekben a Duna Bizottsággal tanácskozni fognak. A part menti államok határaikon belül elvégezhetik azokat a munkálatokat, amelyek előre nem látható körülmények miatt szükségesekké és sürgőssé válhatnak. Az államok mindazonáltal kötelesek a tájékoztatni a Bizottságot azokról az okokról, amelyek a munkálatoknak elvégzését indokolják, és azokról egyben egy rövid leírást közölni. A szerződés második

²⁰1921. évi XXXIII. törvény 286. Cikk.

²¹Kovács i.m. 737.

²²Huszár i.m. 48-49.

²³Duna. i.m.

²⁴Potsdam Declaration, 1945. II. fejezet, A rész 1. pont.

²³Danube Commission. In. <https://www.danubecommission.org/dc/en/danube-commission/> (letöltés dátuma: 2022. 01. 19.).

²⁴52. ülésnap (1999.03.02.) felszólalásai – Dr. Martonyi János. In. https://www.parlament.hu/naplo36/052/n052_309.htm (letöltés dátuma: 2022. 01. 19.).

fejezete tartalmazza a Szervezetre vonatkozó rendelkezéseket, többek között a Bizottság feladatait is.²⁵

A Duna Bizottságnak jelenleg 11 tagállama van: Bolgár Köztársaság, Horvát Köztársaság, Magyarország, Moldovai Köztársaság, Német Szövetségi Köztársaság, Orosz Föderáció, Osztrák Köztársaság, Románia, Szerb Köztársaság, Szlovák Köztársaság és Ukrajna.²⁶

De miért is tekinthető relevánsnak környezetvédelmi szempontból a Bizottság? Még a párizsi szerződés előtt elkezdte tevékenységét azzal, hogy 1836 óta készít feljegyzéseket minden olyan térről, mikor a Duna vize befagyott, illetve arról jelenség meddig tartott a romániai Tulcea városában. A bejegyzések alapot adtak az Alfred Wegener Intézet kutatóinak ahhoz, hogy kiderítsék, 1951 és 2016 között miért csak tízszer fagyott be a Duna. Közép- és Kelet Európa éghajlatának jelentős megváltozását, valamint a hó és szennyvíz beáramlását állapították meg okokként, melyekre alapozva figyelmeztetnek arra, hogy a folyó vizének hőmérsékletének emelkedése miatt jelentős következmények és változások várhatók a Duna növény- és állatvilágára nézve.²⁷

A Duna Bizottság aktívan együttműködik más szervezetekkel a környezeti kihívásokkal való sikeres küzdelem érdekében, így jött létre a *„Közös Nyilatkozat a belvízi hajózás fejlesztésének és a környezet védelmének Útmutató Elveiről a Duna vízgyűjtőjén”* c. nyilatkozat, melyet az ICPDR-rel (Nemzetközi Duna-védelmi Bizottság), és a Nemzetközi Száva Vízgyűjtő Bizottsággal együtt fogadtak el 2007-ben.²⁸ A közös munka itt nem állt meg, ugyanis rendszeres időközönként üléseket tartanak a nyilatkozatban foglaltak előlendítése érdekében.²⁹

Szükséges még említést tenni az 1994. június 29-én aláírt szófiai egyezményről, amely a Duna vízgyűjtőjének határokon átnyúló vízgazdálkodásával kapcsolatos együttműködés átfogó jogi eszköze. A Duna-védelmi egyezményt az ICPDR keretében írták alá, -melynek szerződő felei és a Duna Bizottság szerződő felei között jelentős átfedés van- célja annak

²⁵1949. évi XIII. törvény a Dunán való hajózás rendjének szabályozása tárgyában Belgrádban 1948. évi augusztus hó 18. napján kelt nemzetközi Egyezmény becikkelyezéséről.

²⁶Member states of the Danube Commission. In. <https://www.danubecommission.org/dc/en/danube-commission/member-states-of-the-danube-commission/> (letöltés dátuma: 2022. 01. 20.).

²⁷Badaluta, C.-A., Chelcea, S., Ionita, M., Scholz, P.: Vanishing river ice cover in the lower part of the Danube basin – signs of a changing climate. In. Scientific Reports. 2018. pp. 1-3.

²⁸Földművelésügyi Minisztérium: A Duna, mint víziút fenntartható hasznosításának környezeti alapvetései. 2016. p. 16.

²⁹12th Follow-up meeting of the Joint Statement on Guiding Principles for the Development of Inland Navigation and Environmental Protection in the Danube River Basin, 2021 in. <https://www.danubecommission.org/dc/en/2021/10/19/12th-follow-up-meeting-of-the-joint-statement-on-guiding-principles-for-the-development-of-inland-navigation-and-environmental-protection-in-the-danube-river-basin/> (letöltve: 2022. 04. 02.).

biztosítása, hogy a Duna vízgyűjtőjén belül a felszíni és felszín alatti vizeket fenntarthatóan és méltányosan kezeljék, és használják fel.³⁰

II. rész

Miért és hogyan?

2.1. Nemzetközi környezetvédelmi együttműködések, egyezmények

A környezetvédelmi gondolkodást nézve nem hagyható figyelmen kívül Seattle indián főnök által írt levele az államok elnökének 1854-ből. Az alábbi sorok innen származnak:

„Tudjuk, hogy a fehér ember nem érti a mi gondolkodásunkat. Számára, az egyik földdarab olyan, mint bármelyik másik, mert ő idegen, aki éjszaka jön, és elveszi a földtől, amire csak szüksége van. A föld neki nem testvére, hanem ellensége, és ha meghódította, továbbmenetel. ... Mohósága el fogja nyelni a földet, és nem marad utána más, mint a pusztaság. ...

A levegő különösen értékes a vörös ember számára, hiszen minden részesedik belőle: állat, fa, ember. A fehér ember mintha nem is venne tudomást a levegőről, mint ahogy a hosszú ideje haldokló ember már nem érzékeli a bűzt. ...

A fehér ember, a hatalom ideiglenes birtokosa, Istennek képzeli magát, aki birtokolja a Földet. De hát hogyan birtokolhatná az ember a tulajdon anyját? ...

A fehér emberekre is elmúlás vár, talán még előbb is, mint az összes többi törzsre. Csak szennyezzétek tovább tulajdon ágyatokat: egy éjjel majd saját piszkotokban fulladtok meg. ... Ami az állatokkal történik, az történik rövidesen az emberrel is. ...

Minden összefügg mindennel.”³¹

Az emberi közösségeket érő környezeti hatásokat kiváltó jelenségek lehetnek mind emberi, mind pedig környezeti eredetűek, távolabbi területekre ugyancsak a természet vagy az emberek révén juthatnak el. Korábban bizonyos mértékű szabályozást vagy egyeztetéseket

³⁰Danube River Protection Convention. In. <http://www.icpdr.org/main/icpdr/danube-river-protection-convention> (letöltés dátuma: 2022. 01. 20.).

³¹Bándi Gyula: Környezetjog. Szent István Társulat. 2011. pp.2-3.

mellőző, természeti eredetű képződmények közé a tengeri viharokat, melyek a hajókra jelentenek nagy veszélyt, másfelől az ember által okozott károk közé a növényi kártevők nagy területén történő elterjesztését sorolhatjuk. Ezen esetekben a nemzetközi megállapodások a következmények elhárítását, megelőzését szolgálták.³²

A legnagyobb szerep a hatások közvetítésében a légköré, valamint a vízi környezeté. A különböző szennyező anyagokat az áramlások, akár tengeri, akár légköri, valamint a határokon túlmenő folyók szállítják távolabbi területekre, így a Föld bármely pontján számítani lehet ezen anyagok hatásaira. E tekintetben jól ismert a környezet savasodásában jelentős szerepet játszó nitrogén- és kénvegyületek problémája, melyek gáz halmazállapotban vannak.³³

A természeti környezetben végbemenő, országhatáron is átívelő, áttérjedő, illetve hasonló jellegű folyamatok megfigyelése, elemzése, kezelése érdekében sokrétű nemzetközi együttműködés alakult ki. E mögött a tudósok nagyfokú érdeklődése, valamint a környezetvédő csoportok fokozott aktivitása mellett egyrészt a társadalom aggodalma a környezetet ért hatások és annak következményei miatt, másrészt különféle nemzetközi politika- gazdasági érdekek, nézőpontok álltak. Komoly szerepe volt a folyamatban egyes súlyosabb kárral járó környezeti-ipari szennyezésnek, katasztrófának is.³⁴

Az országhatáron áttérjedő környezeti hatások felismerése alapján megkerülhetetlenül felmerül az egymásra utaltság és az állami szuverenitás kérdése. A globális vonatkozású hatások és változások szempontjából pedig megjelenik a kényes politikai kérdés, hogy a társadalmak közös felelősségéről van-e szó, és az országhatáron belül végzett tevékenység esetében korlátlan-e a szabadságuk a határokon áttérjedő hatásokat illetően. Ebben az estében arról van szó, hogy szuverenitásuk korlátozott: elvben szabadságot élveznek saját területük felett, viszont nem veszélyeztethetnek ezzel más területeket, se olyat, amely más állam területe, sem pedig olyat, amely egy állam hatalma alá sem tartozik. 1972-ben, a stockholmi környezetvédelmi ENSZ-konferencián fogadták el ezt az egyik legfontosabb alapelvet, amely

³²Dr. Bándi Gyula - Dr. Faragó Tibor - Lakosné Horváth Alojzia: Nemzetközi környezetvédelmi és természetvédelmi egyezmények. Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium Környezetvédelmi Hivatal, Budapest, 1994. p. 7.

³³Uo. 9.

³⁴Faragó Tibor: Nemzetközi környezetvédelmi együttműködések. In. Környezetügy, 2004: tanulmányok Láng István tiszteletére. p. 113.

iránymutatást eszközölt a további együttműködéshez.³⁵ A konferencia kezdőnapja, június 5.-e lett a környezetvédelmi világnap.³⁶

A világkonferencia mint „katalizátor” hatott a következő időkre: 1973-ban a Stockholmi Konferencia javaslatára létrejött az Egyesült Nemzetek Környezetvédelmi Programja, ugyanezen évben az Európai Közösség elindította első környezetvédelmi akcióprogramját. Magyarországon 1976-ban elfogadták az első környezetvédelmi törvényt, valamint létrehozták az Országos Környezet és Természetvédelmi Hivatalt.³⁷

Nemzetközi jogi és nemzeti szinten vállalt vagy vállalható kötelezettségek is lehetnek „kemény” vagy „puha” kötelezettségek súlyuk és teljesíthetőségük szempontjából. Egyszerűbb, könnyebben teljesíthető például egyes környezeti hatásokkal kapcsolatos információk nemzetközi közzététele, viszont egyes tevékenységek, mint bizonyos fajok vadászatának, kereskedelmének tiltása, szankcionálása vagy a károsanyag kibocsátás csökkentése érdekében végzett változtatások jelentős költségekkel járnak. A nemzetközi egyezmények az államok nevében jönnek létre, így alapvetően állami feladat a belső tájékoztatás, az érdekegyeztetés, a végrehajtási szabályok kidolgozása, valamint a társadalommal való elfogadtatás.³⁸

A XIX. századtól kezdődően megkötött nemzetközi egyezmények tekinthetők a környezet állapotával és a természetvédelemmel kapcsolatos megállapodások kezdeteinek. Ilyen a halászati, vagy a mezőgazdaság számára hasznos madarak védelmére vonatkozó egyezmények. Az 1911-es fókák védelméről, az 1946-os bálnavadászat szabályzásáról, 1950-es madárvédelemről szóló, valamint az 1951-es növényvédelemmel kapcsolatos egyezmény kiemelendő a természetvédelmi jelentőségük miatt.³⁹

A hidegháború időszaka után kezdődött meg igazából a földi környezet állapotának felméréséhez szükséges nemzetközi együttműködés. A kereskedelem és gazdaság rohamos fejlődésnek indulása rengeteg környezetszennyezési problémát okozott, így az adatok feldolgozásához megkerülhetetlen volt egy technika kidolgozása, amely később a számítástechnika gyors fejlődését hozta, valamint ebben az időszakban jelentek meg az első műholdak is. Kiemelendő állomás a környezet-megfigyelési programok közül az 1957-es Nemzetközi Geofizikai Év. 1958-ban fogadták el az „Egyezmény a nyílt tengerekről” c.

³⁵Faragó i.m. 113-114.

³⁶Jeles környezetvédelmi napok. In. <http://www.fna.hu/afoldnapja/jelesnapok> (letöltés dátuma: 2021. 10. 11.).

³⁷Uo.

³⁸Faragó i.m. 117.

³⁹Bándi - Faragó - Lakosné. i.m. 11.

egyezményt, amely a nagyléptékű környezetvédelmi foglalkozó egyezmények sorában az elsőnek tekinthető. Az 1970-es években érkezett meg igazán a nemzetközi környezetvédelmi együttműködés időszaka. Az 1972-es stockholmi ENSZ-konferenciáról már fentebb szó esett.⁴⁰ Ezen az államok egyrészt nyilatkozatot fogadtak el a környezetvédelem alapelveiről és annak nemzetközi feladatairól, másrészt létrehozták az ENSZ Környezetvédelmi Programját (United Nations Environment Programme - UNEP) a környezeti tevékenységek koordinálására.⁴¹ Az UNEP feladatairól a későbbiekben bővebben lesz szó.

Bármennyire is törekszünk a környezet védelmére, a megelőzésre, az emberi tevékenységek, balesetek következtében környezeti károk keletkezhetnek. A nemzetközi szerződések a kártérítési kötelezettséget vagy kifejezetté teszik, vagy pedig a felekre hagyják. A kárért fennálló felelősség magába foglalja az állam felelősségét és helytállását a nemzetközi kötelezettségek betartásáért, viszont a nemzetközi jog által megengedett tevékenységből eredő kárért való felelősséget is. Az 1972-es Stockholmi Nyilatkozat 21. alapelve szerint az államok kötelessége, hogy a joghatóságuk alá tartozó tevékenységek ne károsítsák más államok, illetve egy állam fennhatósága alá tartozó területet sem. Ha bekövetkezik a kár, ott jelenik meg a probléma. A „felróhatóságot” igényli a nemzetközi jog, azonban, ha megállapítható, hogy az állam megtette a szükséges vagy gyakorlatias lépéseket, annak felelősségét nem állapítják meg. Felmerül az okozati kérdés is, ugyanis egyes tevékenységek és azok kiváltott hatása között több ezer kilométer is lehet. Illetve a szennyezőanyagok következménye is eltérő lehet. Mindezek miatt a károsodás egyetlen okra való visszavezetése aligha lehetséges. A leggyakrabban államközi szintről személyek közti szintre terelik a megoldását a felelősség kérdésének és a szennyező fizet elv mindinkább alappá válik az ilyen helyzetekben. A felek egy nemzeti hatóság elé vihetik az ügyet, de felmerül a joghatóságnak, az alkalmazandó jog megválasztásának, illetve az ítéletek végrehajtásának problematikája.⁴²

1993 júniusában fogadták el környezetre veszélyes tevékenységekből eredő károk megtérítésére vonatkozó polgári jogi felelősségről szóló egyezményt (Luganói Egyezmény) az Európa Tanács tagállamai, amely a felmerült problémákat igyekszik rendezni.⁴³

Az 1987 februárjában a Környezet és Fejlődés Világbizottsága által Tokióban elfogadott „Our Common Future” (Közös Jövőnk) című jelentés fő üzenete a fenntartható fejlődés

⁴⁰Bándi – Faragó - Lakosné i.m. 11-13.

⁴¹Czvikovszky Tibor - Mészáros László- Toldi Andrea: A fenntartható fejlődés technológiái. In. https://mersz.hu/hivatkozas/m540afft_13#m540afft_13 (letöltés dátuma: 2021. 10. 12.).

⁴²Uo. 51-52.

⁴³Bándi i.m. 1.

koncepciójának globális akceptálására és alkalmazására irányult. A jelentés nagyon röviden és tömören határozza meg a fenntartható fejlődés fogalmát: „*A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen generáció szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő generációk esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket.*”⁴⁴

2.2. Nemzetközi környezetvédelmi kormányzás

Az egyre inkább globalizált világban számos döntést befolyásolnak a nemzetközi szinten elfogadott megállapodások és politikák.⁴⁵ A nemzetközi környezetvédelmi kormányzás (IEG) egyrészt a nemzetközi környezetvédelmi ügyekben történő interaktív döntéshozatal folyamata, másrészt a modern társadalom fenntartható átalakításának része.⁴⁶ Magába foglalja a globális és regionális környezetvédelmi megállapodásokat, döntéseket és politikákat, valamint az ezeket létrehozó intézményeket és a folyamatokat, amelyek révén ezek létrejönnek. A nemzetközi környezetvédelmi kormányzás egy széles, dinamikus és összetett koncepció, amely a környezet állapotának javítására törekszik, miközben támogatja a fenntartható fejlődést. Az IEG az érdekelt felek és az informális megállapodások széles skáláját fedi le, mint például a magánvállalkozások önkéntes magatartási kódexei, valamint a kormányok és a főbb csoportok és érdekelt felek, köztük a nem- kormányzati szervezetek közötti partnerségek.⁴⁷

Nem elég, ha a környezetvédelmi irányítást csak helyi vagy nemzeti szintre korlátozzuk. A globális bioszféra viselkedése egyetlen rendszerként viselkedik, ahol az egyes nemzetek környezeti hatásai végső soron az egészre érintik. Ez teszi szükségessé a nemzetek közösségének összehangolt válaszát a mai globális környezeti hanyatlás visszafordításához. A nemzetközi kormányzás kihívásai azonban jelentősek. A konszenzus megtalálása a nemzetek között arról, hogy mit jelent a fenntartható fejlődés, hogyan kell finanszírozni és, hogy milyen

⁴⁴Szlávik János: Fenntartható gazdálkodás. Wolters Kluwer Kft. Budapest. 2019.

⁴⁵A kérdéstről lásd bővebben: Evans, James: Environmental Governance. Routledge. 2012.

⁴⁶Bruckmeier, Karl: Global Environmental Governance- Social- Ecological Perspectives. Palgrave Macmillan. 2019.

⁴⁷Introduction to Environmental Governance In. United Nations Institute for Training and Research. 2017. pp. 4-10.

nemzetközi törvények, intézmények⁴⁸ szükségesek ennek előmozdításához, sürgető, de még egy befejezetlen feladat.⁴⁹

A nemzetközi kormányzás nagyrészt a nemzetközi szervezetek⁵⁰ segítségével valósul meg. A nemzetközi politikában betöltött pontos szerepüket azonban vitatják. A nemzetközi kapcsolatok domináns elméleti megközelítései különböző módokon magyarázzák a nemzetközi szervezetek szerepét, így realista, idealista, liberális, valamint egyéb nézetekről beszélhetünk. A realista gondolat iskolája hangsúlyozza az állami szuverenitást, a katonai hatalom és a nemzeti érdekek fontosságát a világpolitikában és kevésbé valószínű, hogy az államokat a nemzetközi szervezetek számára fontos hatáskörök átruházzák. Az idealista elképzelés az, hogy a nemzetközi szervezetek arra hivatottak, hogy megoldják a közös emberi problémákat. A liberális szerint a nemzetközi szervezetek olyan színteret biztosítanak, ahol az államok kölcsönhatásba léphetnek egymással, közös normákat alakíthatnak ki, és együttműködhetnek a közös problémák megoldása érdekében. Más megközelítések szerint a nemzetközi szervezetek mély hatást gyakorolhatnak a hazai politikai döntéshozatalra.⁵¹

A globális szintű környezetvédelmi kormányzás nehézségeit tovább fokozza az a nyilvánvaló tény, hogy nincs globális kormány⁵² azaz nincs olyan központi intézmény, amely elegendő hatáskörrel rendelkezne ahhoz, hogy nemzetközi szinten erős környezeti védelmet alakítson ki, és ragaszkodjon a szabályok betartásához. Ennek hiányában a globális környezetvédelmi kormányzás lazább rendszere alakult ki. Ez tükrözi a globális politika erősségeit és hibáit, és megmutatja, hogy milyen nehéz hatékony együttműködésre ösztönözni a nemzetek széttöredezett közösségét. A nemzetközi környezetvédelmi kormányzás jelenlegi rendszere három alapvető elemből áll. Az egyik összetevő a kormányközi szervezetek és bizottságok gyűjteménye, amelyek a környezetvédelmi politika nemzetközi szintű koordinálásáért felelősek. A nemzetközi környezetvédelmi irányítási rendszer második eleme a nemzetközi

⁴⁸A nemzetközi környezetvédelmi intézmények hatásáról bővebben: Bernauer, Thomas: The effect of international environmental institutions: how we might learn more. In. International Organization. Vol. 49. No. 2. Spring, 1995.

⁴⁹International environmental governance. In. World Resources. United Nations Development Programme United Nations Environment Programme The World Bank World Resources Institute Washington DC. 2002-2004. p.137.

⁵⁰A nemzetközi szervezetek környezetre való hatásáról lásd bővebben: Dreher, Axel - Ramada-Sarasola, Magdalena: The Impact of International Organizations on the Environment: An Empirical Analysis. In. Swiss Institute for Business Cycle Research (KOF) Working Paper No. 131. 2006.

⁵¹Dwivedi, Dr. Sangit Sarita: International organizations and global governance. In. International Journal of Social Science & Interdisciplinary Research. 2012. pp. 188-189.

⁵²A környezetvédelmi világszervezet szükségességéről lásd bővebben: Whalley, John - Zissimos, Ben: "A World Environmental Organization?" Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation, University of Warwick. 2002.

környezetvédelmi jog kerete, amely az elmúlt évszázadban alakult ki. A harmadik elem a finanszírozási mechanizmusok, azaz a szerződéses kötelezettségek teljesítéséhez szükséges kapacitások kiépítése, a szegényebb országokban a fenntartható fejlődésre irányuló nemzeti erőfeszítések kiegészítése, valamint a környezetvédelmi erőfeszítéseket koordináló ENSZ-ügynökségek és szerződéses titkárságok támogatása. Ez a három elem együttesen hivatott prioritásokat meghatározni és lépéseket eszközölni a környezet védelme és a fenntartható fejlődés érdekében. Ezek többségét az egyes nemzeteknek saját maguknak kell megtenni, ugyanis ezek, az egyes államok általi intézkedések a jogalkotástól kezdve, a szabályzáson át, egészen a végrehajtásig vezetnek globális szintű sikerhez.⁵³

A nemzetközi jognak különböző forrásai vannak, amelyek mindegyike a nemzetközi kormányzás elemeit generálja, de kötelező jellegük változó: a szerződések, valamint a szokásjog és az általános elvek kötelezőek (*hard law*); a nemzetközi intézmények és nemzetközi konferenciák által kiadott határozatok és nyilatkozatok nem azok (*soft law*), de erőteljes iránymutatás jellegűek, különösen azon államok számára, amelyek részt vettek azok kidolgozásában.⁵⁴

Egy államot viszont csak akkor köt egy nemzetközi jogilag kötelező érvényű kötelezettség, ha ahhoz hozzájárult. És nem is áll fenn olyan átfogó nemzetközi szerv vagy intézmény, amely jogosult vagy felhatalmazott lenne arra, hogy egy adott államra nemzetközi kötelezettséget rójon. A nemzetközi együttműködés gyakran egy állam saját érdeke, amikor a környezetvédelemről van szó.⁵⁵

A globális kormányzásnak azon felül, hogy nem egységes, számos dilemmával és kihívással kell szembenéznie. Az elszámlálhatóság és a hatékonyság biztosításához ugyanis elengedhetetlen az átláthatóság, ennek megvalósításával kapcsolatban azonban gyakorlati problémák merülnek fel. A második világháború után létrehozott globális intézmények nem tükrözik a mai világ gazdasági és politikai realitásait. A gyarmatosítás vége, a globális piacok felemelkedése, a növekvő kölcsönös függőség, a globális pénzügyi instabilitás és a globális felmelegedés reprezentatív és hatékony globális intézményeket igényel. Ez reflektorfénybe helyezte a meglévő nemzetközi szervezeteket, valamint azok irányítási struktúráit. A világ geopolitikai átalakulás tanúja. Az alapvető nemzetközi intézmények még nem alkalmazkodtak ezekhez a változásokhoz. A békés felemelkedés önmagában nem képes kezelni az olyan

⁵³International environmental governance. i.m. 138-139.

⁵⁴International environmental governance- An international regime for protected areas. In. IUCN Environmental Policy and Law Paper No. 49. 2004. pp. 3-7.

⁵⁵Introduction to Environmental Governance. i.m. 5.

globális problémákat, mint az éghajlat, az energia, a nukleáris fegyverek elterjedése, a népességnövekedés és a pénzügyi stabilitás.⁵⁶

A fejlődő országok, miután beléptek a globális gazdaságba, nehezen fogadják el, hogy az iparosodott országok megosztják a hatalmat, és saját érdekeiket részesítik előnyben. A nemzetközi politikai problémák széles skálája létezik, amelyek globális kormányzást igényelnek, pl. a terrorizmus és a terroristák hálózata által jelentett fenyegetés, az üzemanyaghiány, a szegénység fennmaradása, az élelemmel és a vízzel kapcsolatos problémák, a környezeti problémák, az éghajlatváltozás, etnikai konfliktusok stb. A globális válaszokat elősegítő nemzetközi szervezetek fejlődése elmarad a kollektív cselekvési problémák kialakulásától. A legitimitás és a hatékonyság között egymást aláásó szakadék van. Mégis, a világpolitika döntő fontosságú kérdéseit nem lehet megoldani a nemzetközi szervezetek nélkül. A kölcsönös biztonsági függőséghez röviden, globális kormányzásra van szükség.⁵⁷

Miközben az intézményi integráció kétségtelenül javítja és erősíti a környezetvédelmi irányítást, valamint elősegíti a környezetvédelmi kötelezettségvállalások hatékonyabb végrehajtását, nem lehet elmenni amellett, hogy a szorosabb együttműködésnek kockázatai is vannak. Először is, az államok és potenciálisan más résztvevők szempontjából fennáll annak a veszélye, hogy akaratlanul olyan rendszerekbe vonják be őket, amelyeknek nem részesei, vagy amelyekhez nem kötődnek, és az együttműködési megállapodás miatt hallgatólagosan az ilyen rendszerek szerinti kötelezettségek hatálya alá kerülnek. A második kockázat abból a lehetőségből fakad, hogy az együttműködési megállapodásban való részvétel révén egy rezsim vagy intézmény túllépheti szabályozói mandátumát, és *ultra vires*nek tekinthető módon járhat el. Ez akkor fordulhat elő, ha az együttműködési megállapodás gyakorlati hatást gyakorol a rendszer földrajzi hatályának kiterjesztésére, vagy ha a rendszer tárgyát kiterjesztették olyan fajokra, ökoszisztémákra, anyagokra vagy kérdésekre, amelyeket a rendszer korábban nem szabályozott. A harmadik kockázat magával a szövetkezeti megállapodással és abban részt vevő rendszerekkel és intézményekkel kapcsolatos. Ha egy együttműködésben vagy intézményi integrált irányítási megállapodásban a résztvevők mérete vagy státusza nem egyenlő, lehetséges, hogy a megállapodásban egyes résztvevők dominálnak. Ez a domináns résztvevő érdekeinek és céljainak előtérbe helyezéséhez vezethet, és végső soron a szűkös erőforrások más résztvevők prioritásaitól való eltérítését

⁵⁶Dwivedi, i.m. 193-194.

⁵⁷Uo. 193-194.

eredményezheti. Végül a fokozott integráció és a szorosabb együttműködés ritka esetekben egyszerűen áthelyezhet egy problémás kérdést az egyik rendszerből a másikba anélkül, hogy a probléma megoldódna, ami a másik rendszer jövőbeli hatékonyságára nézve súlyos következményekkel járhat. A fentiekben azonosított kockázatok a nemzetközi környezetvédelmi kormányzás hatékonyságát és legitimitását egyaránt érintik.⁵⁸

III. rész

Egyes környezetvédelmi szervezetek

A következőkben olyan nemzetközi szervezetek kerülnek bemutatásra, melyek valamilyen szempontból kiemelkedőnek számítanak a környezetvédelemmel foglalkozó entitások közül. Így a 2022-ben fennállásának 50. évfordulóját ünneplő ENSZ Környezetvédelmi Program, a kiadványai útján feltörekvő Európai Környezetvédelmi Ügynökség, a hivatalos intézményi struktúra nélküli Kongó-medencei Erdészeti Partnerség, a méltányos használat elvei alapján működő Mekong-folyó Bizottság, valamint a legnagyobb multilaterális vagyonkezelő alap, a Globális Környezetvédelmi Alap, mely a nemek és őslakosok kiemelt szerepét felismerve küzd a környezeti kihívásokkal, képezik e rész tárgyát.

3.1. ENSZ és környezetvédelmi tevékenysége

Négy hónappal a San Franciscó-i konferencia befejezése után, 1945. október 24-én hivatalosan is létrejött az Egyesült Nemzetek Szervezete, miután az Alapokmányt Kína, Franciaország, a Szovjetunió, az Egyesült Királyság, az Egyesült Államok és a többi aláíró ország többsége ratifikálta. Ugyanakkor az Egyesült Nemzetek Szervezete olyan új munkát végez, amelyet alapítói 1945-ben nem terveztek számára. Az ENSZ 2030-ra fenntartható fejlődési célokat tűzött ki, hogy mindannyiunk számára jobb és fenntarthatóbb jövőt teremtsen. Az ENSZ tagállamai megállapodtak az éghajlatváltozás elleni fellépésről is, hogy korlátozzák a globális felmelegedést. Az Egyesült Nemzetek Szervezete, amelynek számos eredménye már a múltban van, a jövőbe tekint, és új eredményekre törekszik.⁵⁹

Az 1972-es stockholmi konferencia és az ENSZ Közgyűlés 1997. számú határozatának eredményeként létrejött ENSZ Környezetvédelmi Program (UNEP) alapvetően az Egyesült

⁵⁸Scott, Karen N.: International Environmental Governance: Managing Fragmentation Through Institutional Connection. In. Melbourne Journal of International Law.Vol.12. No.1. 2011. pp. 35-39.

⁵⁹History of the United Nations. In. <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un> (letöltés dátuma: 2021. 11. 07.).

Nemzetek Fejlesztési Programjának (UNDP) mintájára létesült. Ez az elrendezés volt hivatott megfelelni a "környezeti problémák interdiszciplináris és összetett jellegének", és befogadni "az ajánlott intézkedések hatalmas katalógusát".⁶⁰

A Közgyűlés határozatával egy 58 fős kormányzótanácsot hozott létre 3 éves időtartamra. A kormányzótanács feladatai közé tartozik a nemzetközi együttműködés előmozdítása a környezetvédelem területén, és adott esetben ajánlások tétele az e célt szolgáló politikákra; általános politikai iránymutatás nyújtása a környezetvédelmi programok irányítása és koordinálása tekintetében az Egyesült Nemzetek rendszerén belül; átveszi és felülvizsgálja az időszakos jelentéseke az országok részéről; folyamatosan figyelemmel kíséri a világ környezeti helyzetét annak biztosítása érdekében, hogy az újonnan felmerülő széles nemzetközi jelentőségű környezeti problémák megfelelő figyelmet kapjanak a kormányok részéről; előmozdítja az érintett nemzetközi tudományos és egyéb szakmai közösségek hozzájárulását a környezeti ismeretek és információk megszerzéséhez, értékeléséhez és cseréjéhez.⁶¹

Az UNEP teljesítményét azonban számos kulcsfontosságú tényező korlátozza. Elsőként említendő, hogy programként és nem szakosított intézményként való létesítése csorbítja tekintélyét és pozícióját. Másodszor az UNEP irányítási rendszere, beleértve az Állandó Képviselők Bizottságát és a Kormányzótanácsot, korlátozzák autonómiáját és vezetői képességét. Harmadrészt a program finanszírozási struktúrája az önkéntes alapoktól való teljes függéshez vezet, ami a források nagyfokú kiszámíthatatlanságát és ingadozását, valamint túlzott tagállami befolyásra való nyitottságot eredményez és végül távoli elhelyezkedése a politikai tevékenység központjaitól megnehezíti a szakosodott ügynökség koordinálását, a globális környezetvédelem központi szereplőjeként való megszilárdítását, valamint a legmagasabban képzett politikai munkatársak vonzását és megtartását.⁶²

Az Egyesült Nemzetek Környezetvédelmi Programjának székhelye a kenyai Nairobiban található, melyet egy felsővezetői csoport irányít, melynek elnöke az ügyvezető igazgató. Nyolc osztály, mint például kommunikációs osztály, jogi osztály, ökoszisztémák osztálya,

⁶⁰Stephan, Hannes R. - Zelli, Fariborz: International Organizations and the Global Environment. In. The Environment Encyclopedia and Directory. 2009. p.5.

⁶¹United Nations General Assembly Resolution 2997 (XXVII) on Institutional and financial arrangements for international environmental cooperation, 15th December 1972.

⁶²Ivanova, Maria: Can the Anchor Hold? Rethinking the United Nations Environment Programme for the 21st Century. In. Yale School of Forestry & Environmental Studies. Forestry & Environmental Studies Publications Series. 27. 2005. pp. 31-39.

valamint kihelyezett irodák és kiválósági központok hálózata járul hozzá a szervezet sikeres tevékenységéhez.⁶³

Az Egyesült Nemzetek Környezetvédelmi Közgyűlése (korábbi nevén: Kormányzótanács) a világ legmagasabb szintű környezetvédelemmel foglalkozó döntéshozó testülete, melynek mind a 193 tagja egyetemes tagsággal rendelkezik. A testület kétévente ülésezik, melyeken meghatározza a nemzetközi környezetvédelmi politikák prioritásait és kidolgozza a nemzetközi környezetvédelmi jogot. A Közgyűlés katalizálja a környezetvédelemmel kapcsolatos kormányközi fellépéseket, valamint hozzájárul az ENSZ 2030-ig tartó fenntartható fejlődési menetrendjének végrehajtásához.

Az Állandó Képviselők Bizottságát a Kormányzótanács alárendelt szerveként hozta létre a Kormányzótanács (jelenleg az Egyesült Nemzetek Környezetvédelmi Közgyűlése) 1985 májusában.⁶⁴

Az UNEP hét nagy tematikus területre osztja munkáját: éghajlatváltozás, katasztrófák és konfliktusok, ökoszisztémák kezelése, környezetvédelmi kormányzás, vegyi anyagok és hulladékok, erőforrás-hatékonyság, valamint felülvizsgálat alatt álló környezet.⁶⁵

A következőkben az éghajlatváltozás, a katasztrófák és konfliktusok, valamint a vegyi anyagok és hulladékok területén végzett tevékenység bemutatására kerül sor.

3.1.1 Éghajlatváltozás

A *Climate & Clean Air Coalition* az egyetlen olyan globális kezdeményezés, amely egyesíti a kormányokat, a civil társadalmat és a magánszektor, és amely elkötelezett a levegőminőség javítása és az éghajlat védelme mellett a következő évtizedekben a rövid élettartamú éghajlatszennyező anyagok ágazati szintű csökkentése révén. A CO₂-kibocsátás mérséklését kiegészítve a koalíció katalizátorként működik a közeljövőben bekövetkező éghajlatváltozásra vonatkozó azonnali megoldások kidolgozásában, végrehajtásában és megosztásában, hogy gyorsan javuljon az emberek élete, és hogy fenntartható fejlődést biztosítson a jövő nemzedékek számára. A koalíció elsősorban a metánra, a feketeszénre és a HFC-kre összpontosít. Ugyanakkor a partnerek elismerik, hogy a rövid életű éghajlati szennyező

⁶³Structure and leadership. In. <https://www.unep.org/about-un-environment/why-does-un-environment-programme-matter/structure-and-leadership> (letöltve: 2021. 11. 07.).

⁶⁴UNEP - Report of the Governing Council on the work of its thirteenth session, 14-24. May 1985.

⁶⁵About UN Environment Programme. In. <https://www.unep.org/about-un-environment> (letöltés dátuma: 2021. 11. 07.).

anyagokkal kapcsolatos intézkedéseknek ki kell egészíteni, nem pedig helyettesíteni a szén-dioxid csökkentésére irányuló globális fellépést, különösen az UNFCCC keretében tett erőfeszítéseket. A koalíció célja a rövid életű éghajlati szennyező anyagok kezelése, mégpedig ezen anyagok hatásainak és a mérséklési stratégiáknak a tudatosítása, új nemzeti és regionális intézkedések fokozása és fejlesztése, a legjobb gyakorlatok népszerűsítése és a sikeres erőfeszítések bemutatása, illetve az ilyen anyagok hatásainak és mérséklési stratégiáinak jobb tudományos megértése által. Ez az együttműködés a rövid élettartamú éghajlatsszennyezőkkel kapcsolatos kihívás révén elért eredmények értékelésének és a cselekvés felgyorsítására szolgáló erőforrások mozgósításának a fóruma.⁶⁶

A szén-dioxid-kibocsátás csökkentése már nem elegendő az éghajlatváltozás hatásainak megállításához. Az országok többsége felismerte, hogy ideje alkalmazkodni a felmelegedő világhoz, ehhez több, mint 70 projektet támogatott az UNEP, több, mint 50 országban. Ilyen például az ökoszisztéma- alapú alkalmazkodás vagy a nemzeti alkalmazkodási tervek előmozdítása.⁶⁷

Az erdő olyan rendelkezésre álló, hatékony és költséghatékony kulcsfontosságú természet alapú megoldás, amely a globális felmelegedés jóval 2 °C alatti tartásához szükséges mérséklések akár egyharmadát is biztosíthatja. Az ENSZ REDD-programja (fenntartható erdőgazdálkodás, megőrzés és helyreállítás) 2008 óta 65 partnerországot támogat a nemzeti szinten vezetett erőfeszítéseikben, hogy "REDD+-képpé" váljanak, és jogosultak legyenek az eredmény alapú kifizetésekre. Az UN-REDD programon belül az UNEP irányítja a magánszektor bevonását, a biztosítékokat, a tudásmenedzsmentet és a kommunikációt. A párizsi éghajlat-változási megállapodás 5. cikke elismeri a REDD+-t és az erdők központi szerepét. Eddig 118 ország vette fel az erdőket és a földhasználatot a nemzeti szinten meghatározott hozzájárulási ígéreteibe. Ez 162 millió hektár helyreállított, újraerdősített és erdősített területet jelent, ami összhangban van a bonni kihívással és az erdőkről szóló New York-i nyilatkozattal.⁶⁸

A hirtelen áradásoktól, a szmogtól és a perzselő hőhullámoktól kezdve a vízhiányon, a városi terjeszkedésen és a társadalmi különbségek elmélyülésén átívelő és egymást erősítő kihívások sorával szembesülnek a városok, amelyek fokozzák a természeti erőforrásokkal szembeni

⁶⁶Climate and clear air coalition. In. <https://www.unep.org/explore-topics/climate-action/what-we-do/climate-and-clean-air-coalition> (letöltés dátuma: 2021. 11. 08.).

⁶⁷Climate adaptation. In. <https://www.unep.org/explore-topics/climate-action/what-we-do/climate-adaptation> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).

⁶⁸Reducing emissions from deforestation and forest degradation. In. <https://www.unep.org/explore-topics/climate-action/what-we-do/redd> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).

igényeket. Ezek az igények csak sokszorozódni fognak: 2050-re a világ népességének 68%-a fog városi területeken élni, és ennek a növekedésnek a 90%-a Ázsiában és Afrikában fog bekövetkezni. Az *UrbanShift* egy GEF által finanszírozott, az UNEP által vezetett program, amely több mint 20 ázsiai, afrikai és latin-amerikai várost támogat a városfejlesztés integrált megközelítésének alkalmazásában, segítve a hatékony, rugalmas és befogadó városok kialakítását. A városoknak sürgősen át kell alakulniuk, nemcsak a közös éghajlati és fenntartható fejlődési célok elérése érdekében, hanem azért is, hogy élhető és igazságos jövőt biztosítsanak azok számára, akik otthonuknak hívják őket. Az *UrbanShift* stratégiája ennek az átalakulásnak az eléréséhez kettős: helyi projektek és globális platformok segítik a működést. Mert ha a városok cselekszenek, az emberek és a bolygó együtt boldogulhatnak.⁶⁹ Végül szólni kell az IPCC-ről, mert az ENSZ-ben betöltött szerepe kulcsfontosságú az ENSZ környezetvédelmi tevékenységének értékelésekor. Az Éghajlatváltozási Kormányközi Testületet (Intergovernmental Panel on Climate Change - IPCC) a Meteorológiai Világszervezet (WMO) és az ENSZ Környezetvédelmi Programja (UNEP) hozta létre azzal a céllal, hogy objektív tudományos információforrást biztosítson az éghajlatváltozásról, tehát az IPCC nem önálló környezetvédelmi nemzetközi szervezet, ezért ennél bővebb elemzését a témakörben nem tartottam indokoltnak.⁷⁰ Az IPCC 2013-ban, az ötödik értékelő jelentés kiadásakor globálisan felülvizsgált jelentést készített az emberi tevékenységnek az éghajlatváltozásban betöltött szerepéről. A jelentés kategorikusan megállapította: az éghajlatváltozás valós, és az emberi tevékenység, főként a fosszilis tüzelőanyagok (szén, olaj, gáz) elégetéséből származó szennyező gázok kibocsátása a fő ok.⁷¹

3.1.2. *Katasztrófák és konfliktusok*

Az UNEP a természeti veszélyek, ipari balesetek és konfliktusok kiszolgáltatott közösségekre és országokra gyakorolt hatásainak megelőzésére és csökkentésére törekszik a fenntartható természeti erőforrás-gazdálkodás révén. Ezen a területen a fókusz az ökoszisztéma- alapú katasztrófakockázat- csökkentésére helyezkedik. A katasztrófák ugyanis nem véletlenül következnek be, hanem a veszélyek és veszélyeztetett körülmények együttes hatása eredményeként. Ezek rombolják a már elért eredményeket, és gátat szabnak a későbbi

⁶⁹UrbanShift Programme. In. <https://www.unep.org/explore-topics/climate-action/what-we-do/urbanshift-programme> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).

⁷⁰A WMO környezetvédelmi tevékenységéről lásd bővebben: <https://public.wmo.int/en/our-mandate/focus-areas/environment> (letöltés dátuma: 2022. 04. 01.).

⁷¹Facts about the climate emergency. In. <https://www.unep.org/explore-topics/climate-action/facts-about-climate-emergency> (letöltés dátuma: 2021. 11. 08.).

kutatásoknak. Az ökoszisztémák leromlása ma már széles körben egy fő mozgatórugója a katasztrófakockázatnak, például az erdőirtott lejtők földcsuszamlást okozhatnak. Szilárd műszaki szakértelmével és közvetlen helyszíni tapasztalatával az UNEP integrálja az ökoszisztéma-alapú katasztrófakockázat-csökkentési (Eco-DRR) megközelítést a fejlesztési és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodási stratégiákba. A szervezet aláíró fél a 'Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030' programban és igyekszik gyorsítani annak végrehajtását.⁷²

Az UNEP helyreállítási munkákat is végez: „testre szabott” programokat dolgoz ki, amelyek segítik az országokat az egy- egy katasztrófa utáni környezetgazdálkodási megerősítésben azért, hogy ellenállóképességük megerősödjön és béke legyen. Támogatja az országokat abban, hogy azonosítsák és kezeljék a környezeti kockázatokat, amelyeknek komoly gazdasági és társadalmi következményei lehetnek.⁷³

Még ebben a részben szeretnék ezekről az országos programokról szólni. A környezethelyreállítási programokat a helyszíni projektirodákon keresztül dolgozza ki az UNEP a még hatékonyabb eredmények érdekében. Jelenleg Afganisztánban, Szudánban, Dél-Szudánban és Haitin működik projektiroda a környezetvédelmi munka koordinálása miatt. A törvények, politikák kidolgozásától, az intézmények felállításán át, egészen a szükséges képzések és felszerelések biztosításáig segítik az adott országot. Lehetősége van továbbá arra, hogy koordinálja a konfliktusok és katasztrófák által megrongált vagy veszélyeztetett helyszíneken a tisztítási erőfeszítéseket is, valamint katalizálhatja a közösségi alapú ökoszisztéma helyreállítását és a fenntartható újjáépítési projekteket.⁷⁴

3.1.3. Vegyi anyagok és hulladékok

Az ENSZ Környezetvédelmi Programjának Vegyi anyagok és Egészségügy Osztálya vezeti az UNEP vegyszerekkel és hulladékokkal kapcsolatos tevékenységeit. Ez az ENSZ rendszerében a vegyi anyagok és hulladékok környezetbarát kezelésével kapcsolatos összehangolt globális fellépés fő katalizátora. Mint ilyen, munkaprogramja tükrözi a kormányok és más érdekelt felek által meghatározott globális prioritásokat, beleértve az

⁷²Why does risk reduction matter? In. <https://www.unep.org/explore-topics/disasters-conflicts/what-we-do/disaster-risk-reduction/why-does-risk-reduction> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).

⁷³Why does recovery matter? In. <https://www.unep.org/explore-topics/disasters-conflicts/what-we-do/recovery/why-does-recovery-matter> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).

⁷⁴Country Programmes. In. <https://www.unep.org/explore-topics/disasters-conflicts/what-we-do/country-programmes> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).

irányító testület, az ENSZ Környezetvédelmi Közgyűlése (UNEA) megbízásait is. Számos, a vegyi anyagokról és a hulladékgazdálkodásról szóló jelentést dolgoznak ki. Olyan témákat ölelnek fel, amelyek a tudomány-politikai felület megerősítésétől kezdve a más klaszterekkel való kapcsolatok értékeléséig és a globális aggodalomra okot adó aktuális kérdések értékeléséig terjednek. Egyes jelentések különös figyelmet fordítanak a peszticidek és műtrágyák környezeti és egészségügyi hatásaira, az antimikrobiális rezisztencia környezeti hatásaira. Míg mások, mint például a zöld és fenntartható kémiáról szóló kézikönyvek, meghatározzák a megoldások útját. A SAICM, a nemzetközi vegyi anyag-gazdálkodás stratégiai megközelítésének új tudásmenedzsment platformja, ahol a SAICM újonnan felmerülő politikai kérdéseit lehet megismerni forrásokon keresztül, tájékozódni a világszerte zajló eseményekről, és eszmecserét folytatni más, a vegyi anyagok és hulladékok megfelelő kezelésén dolgozó emberekkel.⁷⁵

Kiemelten fontos még e körben a higannyal foglalkozni, hiszen az emberi tevékenység számos típusa higanyszennyezést okozhat. Az UNEP együttműködik a kormányokkal és más érdekelt felekkel a higanyszennyezés és annak negatív hatásai csökkentésén.⁷⁶ A Minamatai Higanyegyezmény egy globális egyezmény, amely az emberi egészséget és a környezetet védi a higany káros hatásaitól. 2013-ban fogadták el, és 2017 augusztusában lépett hatályba.⁷⁷ A globális nyomon követési rendszer létrehozására vonatkozó igényre reagálva az UNEP a partnerekkel együttműködve és a GEF pénzügyi támogatásával végrehajtotta a "Terv kidolgozása a higany emberi expozíciójának és környezeti koncentrációjának globális nyomon követésére" című projektet.⁷⁸

3.2. European Environment Agency (Európai Környezetvédelmi Ügynökség)

Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (European Environment Agency – EEA) az Európai Unió⁷⁹ egyik ügynöksége, melynek feladata, hogy megbízható és mindenekelőtt független tájékoztatást adjon a környezetről. Célja, hogy a fenntartható fejlődést támogassa

⁷⁵<https://www.unep.org/explore-topics/chemicals-waste/what-we-do/emerging-issues> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).

⁷⁶<https://www.unep.org/explore-topics/chemicals-waste/what-we-do/mercury> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).

⁷⁷Mercury general information. In. <https://www.unep.org/explore-topics/chemicals-waste/what-we-do/mercury/mercury-general-information> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).

⁷⁸Global Mercury Monitoring. In. <https://www.unep.org/explore-topics/chemicals-waste/what-we-do/mercury/global-mercury-monitoring> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).

⁷⁹Az EU szerepéről lásd bővebben: Maljean-Dubois, Sandrine: Regional Organizations: The European Union. In. The Oxford Handbook of International Environmental Law. Oxford University Press. 2021.

Európa környezeti állapotának javulásának elősegítése által és, hogy időszerű, célzott és releváns tájékoztatást nyújtson a politikai döntéshozóknak, valamint a nyilvánosságnak.⁸⁰

„Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség és az európai környezeti információs és megfigyelőhálózat létrehozásáról szóló, 1990. május 7-i 1210/90/EGK tanácsi rendeletet több alkalommal jelentősen módosították. Az áttekinthetőség és érthetőség érdekében ezért ezt a rendeletet kodifikálni kell.”⁸¹ A kodifikálásra 2009-ben került sor.

1993 végén lépett hatályba a rendelet, majd ezt követően elfogadták az EEA Koppenhágában való elhelyezéséről szóló határozatot. Az Ügynökség megbízatása egyrészt kiterjed ennek koordinálására, illetve segítséget nyújt a Közösségnek és a tagországoknak a környezet javításában és a környezetvédelmi szempontoknak a gazdasági szakpolitikába való integrálásban, valamint nem utolsósorban a fenntarthatóság felé való haladásról ad tájékoztatást az államoknak, hogy döntéseiket megalapozottan hozhassák meg a kérdésben. Jelenleg 32 tagországot és hat együttműködő ország vesz részt a munkájában.⁸²

Az Európai Környezeti Információs és Megfigyelő Hálózat (Eionet) az EEA, a tagországok és az együttműködő országok közötti partnerségi hálózat. Irányítása érdekében az EEA szorosan együttműködik a nemzeti fókuszpontokkal. Az Eionet három meghatározó elemet foglal magába: intézményi együttműködés, közös tartalom, megosztott infrastruktúra.⁸³

Az EEA jelentések, cikkek és rövid tájékoztatók, sajtóanyagok, valamint különböző online termékek és szolgáltatások által nyújt értékeléseket és információkat. Ezek az anyagok a környezet aktuális állapotával, trendekkel, terhelésekkel és gazdasági- társadalmi hatótényezőkkel, illetve a szakpolitika hatékonyságával foglalkoznak. A jövőbeni kilátásokat és problémákat forgatókönyvek és egyéb technikák alkalmazásával állapítják meg.⁸⁴ Ilyen kiadványok például: az EEA jelzések 2018 Víz=élet. Ez a kötet ír a vízhasználatról, ahogy Európában zajlik, a víz mennyiségére és minőségére tekintettel megállapítható várható problémákról, valamint a már elért eredményekről.⁸⁵

⁸⁰<https://www.eea.europa.eu/hu/about-us> (letöltés dátuma: 2021. 11. 13.).

⁸¹AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 401/2009/EK RENDELETE (2009.) az Európai Környezetvédelmi Ügynökségről és az európai környezeti információs és megfigyelőhálózatról (kodifikált változat) In. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TEXT/PDF/?uri=CELEX:32009R0401&from=EN> (letöltés dátuma: 2021. 11. 13.).

⁸²<https://www.eea.europa.eu/hu/about-us/who> (letöltés dátuma: 2021. 11. 13.).

⁸³<https://www.eea.europa.eu/hu/about-us/countries-and-eionet> (letöltés dátuma: 2021. 11. 13.).

⁸⁴<https://www.eea.europa.eu/hu/publications/az-europai-kornyeztvedelmi-ugynokseg-kik> (letöltés dátuma: 2021. 11. 13.).

⁸⁵EEA jelzések 2018 Víz=élet. In. <https://www.eea.europa.eu/hu/publications/eea-jelzesek-2018-viz-elet> (letöltés dátuma: 2021. 11. 13.).

Egy kiadás a 2021-2030-as időszakra vonatkozó EEA - Eionet stratégiáról szól. Célja, hogy központi szerepet töltsenek be az európai célkitűzésekhez tartozó környezetvédelmi és éghajlat-politikai intézkedések támogatásában és a 8. Környezetvédelmi Cselekvési Program (EAP) végrehajtásában, valamint támogatni fogja a globális erőfeszítéseket, mint például a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrendet és a fenntartható fejlődési célokat. A kiadvány küldetesként fogalmazza meg az adatok és információk értékelését, a környezeti és éghajlati fenntarthatósági célok és a megfelelő társadalmi átmenet érdekében tett haladás naprakész bemutatását, illetve a releváns környezet- és éghajlat-politikák végrehajtásának folyamatos nyomon követését. A nagyobb hatás bekövetkezése érdekében pedig még jobban összpontosít a célzott kommunikációra, a döntéshozók és a nyilvánosság széleskörű elérésére.⁸⁶

Az EEA rendszeresen értékeli az európai városi környezetet, például a területfoglalást és a fogyasztást, valamint a környezet minőségének alakulását. Az európai környezet – állapot és kilátások 2020 (SOER 2020) új mandátumot ad az EEA számára a városi szintű munkára. Erről egy 2021 októberében közzétett jelentés ír. Az EEA városi fenntarthatósággal kapcsolatos munkája a környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos alapvető feladatkörébe illeszkedik. A munka ezért nem próbálja megragadni a városi fenntarthatóság összes gazdasági, társadalmi és környezeti dimenzióját, ehelyett az EEA városi fenntarthatósággal kapcsolatos környezeti perspektívájára koncentrál. Az elmúlt években az EEA számos olyan eredményre jutott, amelyek mutatókat és esettanulmányokat szolgáltatnak az EU városi és nemzeti/regionális szintjén. Ezek számos városi- környezeti témát fednek le, beleértve az éghajlatot, a levegő- és zajszennyezést, az erőforrás-használatot, az energiát és a közlekedést. Ilyen, közelmúltbéli jelentések, források a következők: 'A városi alkalmazkodás Európában: Hogyan reagálnak a városok és települések az éghajlatváltozásra?' c. jelentés naprakész tényekkel szolgál a helyi és városi környezetben történő alkalmazkodástervezésről és -intézkedésekről, összefoglalja az európai városokat fenyegető, az éghajlattal és az időjárással kapcsolatos veszélyekkel és azok hatásaival kapcsolatos tudományos bizonyítékokat és számos esettanulmányt tartalmaz az európai városi alkalmazkodásról. A 'Környezeti zaj Európában: 2020' tartalmazza a lakosság egészségtelen környezeti zajszintnek való kitettségére vonatkozó mutatókat. A 'Levegőminőség Európában: 2019-es jelentés' nevesíti a

⁸⁶A 2021–2030-as időszakra vonatkozó EEA-Eionet stratégia. In. <https://www.eea.europa.eu/hu/publications/a-202120132030-as-idoszakra-vonatkozo> (letöltés dátuma: 2021. 11. 13.).

légszennyező anyagok fő csoportjainak való lakossági kitettségére vonatkozó mutatókat (PM2,5, PM10, O3, NO2) a városi és külvárosi területeken Európa-szerte.⁸⁷

3.3. Congo Basin Forest Partnership (Kongó-medencei Erdészeti Partnerség)

A Kongó-medencei Erdészeti Partnerséget (CBFP) az Egyesült Államok korábbi külügyminisztere, Colin Powell és a közép-afrikai államfők indították el a 2002-es johannesburgi fenntartható fejlődésről szóló világcsúcson, válaszul az ENSZ Közgyűlésének 54/214. számú határozatára, amely felszólította a nemzetközi közösséget, hogy támogassa a Kongó-medencei erdők megőrzésére és fenntartható kezelésére irányuló erőfeszítéseket, amelyeket az államfők által 1999-ben Yaoundéban elfogadott yaoundéi nyilatkozatban vázoltak fel. Tagja az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottságának partnerségeinek. A CBFP "II. típusú", több érdekelt felet tömörítő partnerségként lehetővé teszi a tagszervezetek számára az önkéntes alapon történő együttműködést. A CBFP jelenleg 117 tagot számlál, köztük 10 közép-afrikai országot és közel száz, a Kongó-medencei erdei ökoszisztémákkal foglalkozó partnert, köztük: ECCAS, COMIFAC. A CBFP keretében folytatott együttműködés célja a közép-afrikai államfők közös jövőképének támogatása, különösen a biológiai sokféleség megőrzését és az erdei ökoszisztémák fenntartható kezelését, az éghajlatváltozás elleni küzdelmet és a szegénység csökkentését célzó intézkedések hatékonyságának javítása révén az adott országokban. Mindazonáltal a Partnerség nem rendelkezik hivatalos intézményi struktúrával. Inkább olyan informális struktúrák köré épül, amelyek lehetővé teszik az élénk párbeszédet, az együttműködést és a tapasztalatcserét, és ezáltal elősegítik a Kongó-medencei erdők védelmével és fenntartható kezelésével kapcsolatos kulcsfontosságú kérdésekben a konvergens nézetek kialakulását.⁸⁸

Fentebb említésre került ECCAS-ról és COMIFAC-ról röviden: A Közép-afrikai Államok Gazdasági Közösségének (ECCAS) célja a harmonikus együttműködés és a kiegyensúlyozott, önfenntartó fejlődés előmozdítása és erősítése a gazdasági és társadalmi tevékenységek terén. A Közép-afrikai Erdészeti Bizottság (COMIFAC), az ECCAS szakosított intézménye, a Kongó-medencei erdei ökoszisztémák megőrzésének és fenntartható kezelésének stratégiai és technikai szerve. Biztosítja a nemzetközi egyezmények és erdőfejlesztési kezdeményezések végrehajtását Közép-Afrikában. A CBFP tagjai támogatják a COMIFAC konvergencia terv és

⁸⁷Urban sustainability in Europe. In. <https://www.eea.europa.eu/publications/urban-sustainability-in-europe-a> (letöltés dátuma: 2021. 11. 14.).

⁸⁸The CBFP at a glance. In. <https://pfbc-cbfp.org/cbfp-glance.html> (letöltés dátuma: 2021. 11. 14.).

a yaoundéi nyilatkozat végrehajtását. A konvergencia terv az a platform, amely meghatározza a Kongó-medencei erdők védelmére és fenntartható kezelésére vonatkozó közös elképzelés megvalósítását célzó stratégiai tengelyeket és kiemelt intézkedéseket, amelyet az államfők 1999-ben Yaoundéban tartott csúcstalálkozójukon fogalmaztak meg. A dokumentumot a közép-afrikai erdőkért felelős miniszterek konferenciája dolgozta ki és fogadta el 2005-ben, az államfők 2. csúcstalálkozásán, majd 2014 júliusában felülvizsgálta és elfogadta második változatát.⁸⁹

A CBFP-t önkéntes alapon annak egyik tagja irányítja, aki a partnerségen belüli párbeszéd és hatékony együttműködés elősegítésében a közvetítő/ facilitátor szerepét tölti be. 2016- 2017-ben ezt az Európai Unió tette.⁹⁰

A következőkben a 2020-2022 közötti időszakra szóló közvetítés/ facilitáció megvalósulásáról lesz szó.

Az erre az időszakra vonatkozó fő célkitűzése a facilitációnak az, hogy hozzájáruljon Közép-Afrika hihetetlenül gazdag erdészeti tájainak megőrzéséhez és fenntartható használatához. A fenyegetett integritásuk védelme döntő fontosságú a medence államainak és lakosságának fenntartható fejlődése, valamint a globális kihívások, például a biológiai sokféleség csökkenése vagy az éghajlatváltozás elleni küzdelem szempontjából. Így cél továbbá az, hogy hozzáadott értéket teremtsenek, és építsenek a partnerség és a korábbi támogatások tagjainak fontos munkájára. 2019 decemberében Doualában a CBFP facilitálása a François-Xavier De Donnea államminiszter által képviselt Belga Királyságtól átkerült a Németországi Szövetségi Köztársasághoz, amelyet az új CBFP közvetítő, Dr. Christian Ruck képvisel. A 2020. február 14-én Berlinben Dr. Gerd Müller, Németország gazdasági együttműködésért és fejlesztésért felelős szövetségi miniszterének védnöksége alatt, a COMIFAC-tagországok különböző képviselőinek jelenlétében tartott megnyitóval a német segítségnyújtás munkája megkezdődött. Az elkészített ütemterv már az elején jelzi, hogy a német segítségnyújtás több kulcsfontosságú kérdésre kíván összpontosítani. A közép-afrikai erdei ökoszisztémákat, azok biológiai sokféleségét és az ott élő embereket fenyegető egyre sürgetőbb veszélyek kezelése erős és méltányos partnerséget és összhangot igényel a korábbi segítségnyújtási mechanizmusok munkájával, ezért a facilitáció össze kívánja hozni a CBFP partnereit a

⁸⁹Le PFBC et les Institutions régionales. In. <https://pfbc-cbfp.org/gouvernance-pfbc.html> (letöltés dátuma: 2021. 11. 14.).

⁹⁰Structure de Gouvernance du PFBC. In. <https://pfbc-cbfp.org/gouvernance-pfbc.html> (letöltés dátuma: 2021. 11. 14.).

Kongó-medencében és azon túl. Javasolja, hogy a partnerség különösen a kormányzással kapcsolatos témákra összpontosítson, és széles körű vitákat kíván kezdeményezni a különböző tematikus kérdésekről. Első lépésként a Partnerség továbbra is elkötelezett a korábbi belga segítségnyújtás keretében elért eredmények megszilárdítása mellett, különös tekintettel a határokon átnyúló orvvadászat elleni küzdelemre, a biztonsági problémák és a régió vándorló állatállományának kezelése terén tett erőfeszítésekre. Felismerve a Kongó-medencei erdők és erőforrásaik jelentőségét a helyi megélhetés és a regionális gazdaság szempontjából, a segítségnyújtás célja, hogy vitát kezdeményezzen arról, hogyan lehet fenntartható módon használni az erdőket, a természeti erőforrásokat és a földet Közép-Afrikában. A következő időszakban megbeszéléseket szerveznek arról, hogyan lehet a régióban az integrált földhasználati tervezés felé haladni, és ötleteket dolgoznak ki arra vonatkozóan, hogyan lehet megerősíteni az ökoturizmust, az erdőirtásmentes ellátási láncokat. A hosszú távú cél a szabályozási harmonizáció és a minimumszabályok felé való elmozdulás a régióban az összes erőforrás és földhasználat fenntartható optimalizálása érdekében, a természetvédelem, a biológiai sokféleség és a fenntartható gazdálkodás támogatása, valamint a közép-afrikai népek gazdasági fejlődése érdekében. A korábbi eredményekre is hivatkozva, a facilitáció célja, hogy elmélyítse a CBFP és tagjai párbeszédét a kínai partnerekkel. A hangsúly a magánszektor szereplőinek a politikai szinttel való összekapcsolásán lesz, hogy az együttműködés és a beruházások hosszú távon előnyösek és fenntarthatóak legyenek. A COMIFAC konvergencia tervéhez szorosan igazodva a német segítségnyújtás az ütemtervet javasolja közép-afrikai és azon túli partnereinek. Kéri a partnerség tagjait, hogy fogjanak össze a Kongó-medence védelme és a lakosság fenntartható fejlődése terén.⁹¹

3.4. Mekong River Commission (Mekong-folyó Bizottság)

A Mekong folyót érintő regionális együttműködés több mint 60 éves múltra tekint vissza, így ez az egyik első olyan határon átnyúló folyó, amelyet egy nemzetközi folyami testület szabályoz a méltányos használat elvei szerint. 1957-ben az ENSZ égisze alatt létrehozták az Alsó-Mekong folyómedencére vonatkozó vizsgálatok koordinációjával foglalkozó bizottságot, amelynek tagjai Kambodzsa, Laosz, Thaiföld és Vietnam voltak. Abban az időben ez volt a legnagyobb fejlesztési projekt, amelyet az Egyesült Nemzetek Szervezete vállalt. Korábban egyetlen nemzetközi folyami szervezet sem próbált meg ilyen átfogó felelősséget vállalni a vízkészletek finanszírozása, kezelése és fenntartása terén. A Mekongot

⁹¹Feuille de route 2020-2022. In. <https://pfbc-cbfp.org/feuille-route2020-21.html> (letöltés dátuma: 2021. 11. 14.).

a világ egyik legnagyobb megzabolázatlan folyójának tartották, és a folyó partján fekvő országok a folyó gazdasági potenciáljának kihasználása érdekében a vízenergia, az öntözés és az árvízvédelem fejlesztésének lehetőségeit akarták feltárni. 1977-ben Kambodzsa kilépett a szervezetből az országban uralkodó instabil politikai légkör miatt, ami Ideiglenes Mekong Bizottság létrehozását eredményezte. 1995. április 5-én Kambodzsa, Laosz, Thaiföld és Vietnám a thaiföldi Chiang Rai-ban aláírta a Mekong folyó medencéjének fenntartható fejlődését célzó együttműködési megállapodást (az 1995-ös Mekong-megállapodás). A Mekong-megállapodás, amely létrehozta a Mekong-folyó bizottságot (MRC), a vízgyűjtő ügynökség korszakalkotása volt. A Bizottság már nem más szervezetek égisze alatt működik, hanem azóta négy tagország kezében van.⁹²

A következőkben a Mekong integrált vízgazdálkodási projektjét szeretném bemutatni.

A közel 5000 km hosszú folyó jelentős társadalmi-gazdasági, környezeti és kulturális értékkel bír, határokon átnyúló erőforrás. A folyó a vízgyűjtő medencében élő emberek milliói számára létfontosságú életfeltétel, támogatja az öntözést, energiát termel és hozzájárul az ökoszisztémák megőrzéséhez. A Mekong vízkészlete intenzív és tartós nyomás alatt van, környezeti hatások érik, mivel a régió országai versenyt futnak az iparosodásért a gazdasági fejlődés érdekében és ezt a nyomást főként az infrastruktúra-fejlesztés okozza. A jó oldala viszont annyiban meghatározó, hogy ezek a tevékenységek ösztönzik a gazdasági növekedést, csökkenthetik a szegénységet. A kettős hatás kezelésének és a medence kiegyensúlyozott fejlődése érdekében van szükség az összehangolt gazdasági megközelítésre, a párbeszédre, valamint az együttműködésre a különböző ágazatok, illetve országok között. Az integrált vízkészlet-gazdálkodási (The Integrated Water Resource Management - IWRM) folyamatot világszerte a versengő vízigényekből eredő határokon átnyúló következmények és társadalmi konfliktusok csökkentésének, valamint a vízkészletek hatékony és fenntartható fejlesztésének elősegítésének eszközeként tartják számon. Az erőforrások iránti ellentétes igények összehangolása érdekében több ágazatot érintő megközelítést alkalmaz, az egy ágazatra korlátozódó megközelítés helyett. Az integrált tervezési koncepció rendkívül fontos ilyen nagy és összetett folyók szabályozásában, ahol a víz, a hal, az üledék és más értékes erőforrások egyik országból a másikba utaznak, és a folyó ökoszisztémái szorosan összefüggenek. Az IWRM hatékony megvalósításához azonban megfelelő szakpolitikára, szabályozásra és intézményi keretekre van szükség, amelyek elősegíthetik a vízhasználók közötti ágazatközi párbeszédet és együttműködést mind nemzeti, mind határokon átnyúló

⁹²<https://www.mrcmekong.org/about/mrc/history/> (letöltés dátuma: 2021. 11. 15.).

szinten. A vízgazdálkodási stratégiát a Mekong folyó bizottság (MRC) az 1995-ös Mekong megállapodással fogadta el a vízkészletek kezelésére. A megállapodás megteremti az alapot az MRC számára, hogy az IWRM elvein alapuló, az egész vízgyűjtőre kiterjedő tervezési folyamatokat támogassa.⁹³

Az MRC 2000-ben elindította a vízhasználati projektet (Water Utilization Project- WUP), amely lehetővé tette a négy tagország számára, hogy öt eljárást dolgozzon ki és fogadjon el az információcserére, a vízhasználat és a vízminőség ellenőrzésére, valamint a Mekong folyó vízhozamának fenntartására vonatkozó eljárásokra vonatkozóan. A WUP keretében a vízügyi együttműködésről szóló 1995-ös Mekong-megállapodás végrehajtásának támogatása érdekében a következő eljárásokat dolgozta ki: Adat-, információcsere- és információmegosztási eljárások (PDIES); Vízhasználat-ellenőrzési eljárások (PWUM); Értesítési, előzetes konzultációs és egyeztetési eljárások (PNPCA); A vízfolyások fenntartására vonatkozó eljárások a főfolyón (PMFM); Vízminőségi eljárások (PWQ).⁹⁴

Az MRC 2009-ben megalkotta a Mekong IWRM Projectet (M-IWRMP), hogy véglegesítse a függőben lévő vízhasznosítási eljárásokat és műszaki irányelveket, valamint megkönnyítse az eljárások és irányelvek végrehajtását. Ezenkívül előmozdította az IWRM összehangolt tervezési és irányítási gyakorlatát az MRC eljárásainak és műszaki eszközeinek alkalmazásával. A projekt három szintű megközelítéssel segíti a tagországokat. Ezek a regionális, a határokon átnyúló, valamint a nemzeti szintek. A regionális komponenst az ausztrál kormány finanszírozza, amely így kidolgozott a vízgyűjtő szintű vízhasznosításhoz egy eszközcsomagot. A második, azaz a határokon átnyúló komponensek az MRC tagországai között két- és többoldalú együttműködésre, valamint a szervezet titkárságán keresztül támogatott kormányközi projektekre koncentrálnak. A harmadik, utolsó szint pedig minden egyes tagállamot támogat az irányítási mechanizmusok javításában és a technikai kapacitás kiépítésében, hogy összehangolt tervezést és vízhasználatot végezzenek.⁹⁵

Az elmúlt évek során a Mekong IWRM projekt példát hozott az integrált vízgazdálkodás gyakorlati megvalósítására. A nemzeti és regionális érdekeltek közösen fogalmazták meg, tervezték meg és hozták létre a mostani és jövőbeli jobb együttműködés mechanizmusait és kereteit. Megerősödtek az adat- és információmegosztási, modellezési, térképezési és

⁹³Mekong Integrated Water Resources Management Project. In. <https://www.mrcmekong.org/our-work/mekong-integrated-water-resources-management-project/> (letöltés dátuma: 2021. 11. 15.).

⁹⁴Putting IWRM Principles into Practice. In. <https://www.mrcmekong.org/our-work/mekong-integrated-water-resources-management-project/> (letöltés dátuma: 2021. 11. 15.).

⁹⁵Mekong IWRM Project. In. <https://www.mrcmekong.org/our-work/mekong-integrated-water-resources-management-project/> (letöltés dátuma: 2021. 11. 15.).

előrejelzési erőfeszítések, valamint az irányítási struktúrák és a jogszabályok korszerűsítése. Az integrált vízkészlet-gazdálkodás elveinek intézményesítése a tagországokban hozzájárult a fenntartható és méltányos fejlődés előmozdításához nemzeti, határokon átnyúló és regionális szinten. Végül az M-IWRMP támogatta az MRC 2016-2020-as stratégiai irányait is, amely segíti a tagországokat az IWRM-megközelítések végrehajtásában a nemzeti vízgazdálkodásban és a kapcsolódó ágazatokban a fenntartható és méltányos regionális fejlődés támogatása érdekében. Emellett a 2016-2020 közötti időszakra vonatkozó IWRM-medencefejlesztési stratégiába is beépült, hogy segítse az MRC-t az IWRM-elvek összehangolt, az összes program, valamint az érintett nemzeti hatóságok proaktív bevonásával történő intézményesítésében.⁹⁶

A projekt-sorozat sikerét látva, egy újabb öt tagból álló projekt-sorozat került megindításra. Ebből három végrehajtása jelenleg is zajlik.⁹⁷

3.5. Global Environment Facility (Globális Környezetvédelmi Alap)

A Globális Környezetvédelmi Alapot (Global Environment Facility – GEF) 30 évvel ezelőtt, a riói Föld-csúcstalálkozó előtt hozták létre a bolygó legégetőbb környezeti problémáinak megoldására. Azóta több, mint 21,5 milliárd dollárnyi támogatást nyújtott és további 117 milliárd dollár társfinanszírozást folyósított közel 5000 projekt és program részére. A GEF a legnagyobb multilaterális vagyonkezelői alap, amely a fejlődő országok természetbe való beruházásának lehetővé tételére összpontosít, és támogatja a főbb nemzetközi környezetvédelmi egyezmények végrehajtását. A civil társadalom, a nemzetközi szervezetek és a magánszektor partnerei mellett 184 tagkormányt tömörít. A GEF a kistámogatási programján keresztül 135 országban több, mint 25 000 civil társadalmi és közösségi kezdeményezésnek nyújtott támogatást. A GEF-partnerség megállapodott munkájának új irányáról, hogy még nagyobb eredményeket érjen el, és segítsen megfelelni a növekvő kihívásoknak. A GEF az egyezmények szerinti hagyományos beruházásai mellett a stratégiai irányzatú befektetéseivel elősegíti az átalakulást a jelentős környezeti veszteségeket okozó rendszerekben, olyan integrált projekteket és programokat helyez előtérbe, amelyek egyszerre

⁹⁶Joint Bilateral Projects. In. <https://www.mrcmekong.org/our-work/mekong-integrated-water-resources-management-project/> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).

⁹⁷<https://www.mrcmekong.org/our-work/mekong-integrated-water-resources-management-project/> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).

több problémával foglalkoznak, valamint új stratégiákat és politikákat hajt végre a javulás érdekében.⁹⁸

A GEF-nek egyedi irányítási struktúrája van, amely a Közgyűlés, a Tanács, a Titkárság, 18 ügynökség, a Tudományos és Műszaki Tanácsadó Testület (STAP) és az Értékelő Hivatal köré szerveződik.⁹⁹

A következőkben a különböző, szinte egyedülálló területeken való tevékenységüket és elért eredményeiket mutatom be.

A GEF létrehozta az Amazon Fenntartható Tájak programját, amelyben még Peru, Brazília és Kolumbia vesznek részt, ezek együttesen fedik le az Amazon 75%-át. A biológiai sokféleség megőrzésének, az erdőirtás csökkentésének, valamint a közösségek megélhetésének javítása érdekében a program az Amazonasban végzett munkára épül. A GEF amazóniai munkája továbbá a védett területek kezelésének és pénzügyi fenntarthatóságának javítására irányul. A beavatkozások együttesen az amazóniai ökoszisztéma általános összekapcsolhatóságának javítását célozzák, ezáltal elősegítve a helyi, regionális és globális ökoszisztéma-szolgáltatások integritását. 2015 októberében a GEF bejelentette, hogy öt évre 113 millió dollárt szán az Amazonas fenntartható tájak programjára (ASL-1). Arra számítanak, hogy befektetésük további 682 millió dollárnyi további finanszírozást fog mozgósítani. Az ASL-1 kezdete óta a GEF 44 új védett terület létrehozását támogatta az Amazonas térségében, amelyek 24 millió hektárt fednek le.¹⁰⁰

A GEF a Nemzetközi Mezőgazdasági Fejlesztési Alappal (IFAD) közösen elindította az Élelmezésbiztonsági Integrált Megközelítési Programot (IAP-FS), más néven a Rugalmas Élelmezési Rendszerek (RFS) programot. Az ötéves program (2017-2022) célja a fenntarthatóság és az ellenálló képesség előmozdítása az élelmezésbiztonság érdekében a Szaharától délre fekvő Afrikában, a régió négy olyan földrajzi területét megcélozva, amelyeket súlyosan érint a környezeti degradáció és az ökoszisztéma-szolgáltatások elvesztése. A program 12 afrikai országban - Burkina Faso, Burundi, Eswatini, Etiópia, Ghána, Ghána, Kenya, Malawi, Niger, Nigéria, Szenegál, Szenegál, Tanzánia, Uganda - folytat tevékenységeket, hozzájárulva a kontinens mezőgazdaságában bekövetkező paradigmaváltáshoz. A program beavatkozásaiból várhatóan kétmillió háztartás profitálhat 12 szubszaharai afrikai országban. A program hozzájárul a globálisan jelentős biológiai

⁹⁸<https://www.thegef.org/about-us> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).

⁹⁹<https://www.thegef.org/about/organization> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).

¹⁰⁰<https://www.thegef.org/topics/amazon> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).

sokféleség, valamint az ökoszisztémajavak és -szolgáltatások fenntartásához, 1,1 millió hektárnyi tájat von be a jobb termelési gyakorlatokba, és további 2,1 millió hektárt von fenntartható földgazdálkodás alá. Támogatja továbbá az alacsony kibocsátású és rugalmas fejlődési pályára való átalakulást, és 59 millió tonna szén-dioxid-kibocsátás mérséklését.¹⁰¹

A GEF úgy gondolja, hogy a nemek közötti egyenlőség szempontjainak szisztematikusabb figyelembevétele projektjeiben pozitív együttműködést teremthet a jobb környezeti hatás és a nemek közötti nagyobb egyenlőség között. Ezért a GEF régóta foglalkozik a nemek közötti egyenlőség általános érvényesítésével, mint átfogó prioritással. A GEF-ügynökségekkel együtt az elmúlt években jelentős előrelépést értek el a nemek közötti esélyegyenlőség általános érvényesítésében. Ezt az előrelépést a GEF számos politikája és stratégiája, például a nemek közötti esélyegyenlőség általános érvényesítésére vonatkozó politika és a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó cselekvési terv vezérelte. A nemek közötti egyenlőség potenciális átalakulása nemcsak abból a lehetőségből ered, hogy abszolút számokban kifejezve több embert vonhatnak be a környezetvédelmi erőfeszítésekbe, hanem a nők egyedülálló készségeinek, tudásának és tapasztalatainak bevonása révén is, mivel a nők számos természeti erőforrás elsődleges felhasználójaként és gondozójaként játszanak szerepet. A nemek közötti egyenlőtlenségek kezelése és a nők hatékonyabb bevonása magában hordozza az átalakító potenciált, hogy nagyobb eredményeket érjenek el a globális környezet érdekében. Ez segíteni fogja a nők egyedülálló készségeit, tudását és tapasztalatait, és támogatni fogja a nők olyan szerepeit, amelyek megváltoztathatják a környezetkárosodás ok-okozati láncát, beleértve a köz-és magánszektor irányításában való részvételüket, a termelő ágazatokban betöltött szerepüket, a globális piacon fogyasztóként hozott döntéseiket és a befektetési döntéseiket. A GEF éves monitoring-felülvizsgálatai kiemelik a nemek közötti esélyegyenlőség általános érvényesítésének helyes gyakorlatát a projektfejlesztés és -végrehajtás során a fókuszterületek projektjeiben. E felülvizsgálatok megállapításai megerősítik azon projektek javulását, amelyek nemek közötti egyenlőségi elemzést végeztek és a nemek közötti egyenlőséget beépítették az eredménykeretekbe.¹⁰²

A GEF 1991 óta együttműködik az öslakosokkal, ez az első olyan nemzetközi pénzügyi intézmény, amely független politikát dolgozott ki a civil társadalommal, beleértve az öslakosokat is, így biztosítva részvételüket a munkában. Az elmúlt években a GEF különböző módokon erősítette partnerségét az öslakos népekkel. Elfogadták az öslakos népekkel való

¹⁰¹<https://www.thegef.org/topics/food-security> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).

¹⁰²<https://www.thegef.org/topics/gender> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).

együttműködés alapelveit és iránymutatásait, kidolgozták a GEF-nek a környezetvédelmi és társadalmi biztosítékok ügynökségi minimumszabályairól szóló politikáját, valamint létrehozták a GEF őslakos népekkel foglalkozó tanácsadó csoportját (IPAG), amelynek tagjai között vannak őslakos népek és mások is, és amely hasznos útmutatást és partnerséget nyújt a GEF titkárságának. 1991 és 2014 között a GEF több mint 220 közepes és teljes méretű projektben, valamint a GEF kistámogatási programja (SGP) keretében több mint 2300 projektben vonta be aktívan az őslakos népeket. Az őslakos népek részvételével megvalósuló projektek között továbbra is a biológiai sokféleség megőrzése dominál. Az utóbbi években azonban az őslakos népek egyre inkább részt vesznek más GEF-fókuszterületi projektekben. Az eredmények közé tartozik az őslakosokkal kapcsolatos politikák javítása, a védett területek közös kezelésének fokozása, a fenntartható és integrált természeti erőforrás-gazdálkodás, valamint az intézmények, a kapacitás és a készségek megerősítése és a tudás fejlesztése.¹⁰³

¹⁰³<https://www.thegef.org/topics/indigenous-peoples> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).

Záró gondolatok

Dolgozatom legfőbb célja az volt, hogy a környezetvédelem szempontjából releváns szervezetek munkáját, eredményeit mutassa be. Öt szervezet - ENSZ (UNEP), az European Environment Agency (Európai Környezetvédelmi Ügynökség), a Congo Basin Forest Partnership (Kongó-medencei Erdészeti Partnerség), a Mekong River Commission (Mekong-folyó Bizottság), valamint a Global Environment Facility (Globális Környezetvédelmi Alap) – került górcső alá.

Fontos ismételten leszögezni, hogy a dolgozat megírása során nem törekedtem az összes releváns környezetvédelemmel foglalkozó nemzetközi szervezet és programjaik bemutatására, csupán azokat a szervezetek vizsgáltam, melyek valamilyen szempontból kiemelkednek, valamiben mások, mint a többi ilyen jellegű entitás és jelentős projekttel, kezdeményezéssel küzdeni a környezeti kihívások ellen.

A környezetvédelem egy olyan dolog, amiről mindenki hall, mindenki beszél, mindenki tudja, hogy fontos, de igazából, ha nem keresünk és olvasunk utána, nem tudjuk, hogy mely szervezetek és hogyan próbálnak tenni annak érdekében, hogy ne csak egy 'üres szó' legyen az, hogy környezetvédelem.

Összegzésként megállapítható, hogy számos vetülete van a környezetvédelemnek, és nemcsak a klasszikus 'éghajlatváltozás', 'környezetszennyezés' vagy 'flóra és fauna' tartozik ide. Vannak egészen konkrét célra létrehozott szervezetek, mint például a Congo Basin Forest Partnership, és vannak a globálisan, szinte minden területre kiterjedő, mégis e körben relevánsnak nevezhető szervezetek, mint a Global Environment Facility, ami munkája során a nemek közti egyenlőségre, élelmiszerbiztonságra és az őslakosokkal való kapcsolatra is fókuszál.

A nevesített szervezeteken kívül természetesen jóval több, környezetvédelmi szempontból releváns entitás létezik, így még inkább fokozódik bennem a kérdés: ha ennyi pénz és munka van a környezetvédelemben, akkor most, 2021-ben miért tartunk ott, ahol?

Irodalomjegyzék

Szakirodalom:

- [1.] A Duna, mint víziút fenntartható hasznosításának környezeti alapvetései. Földművelésügyi Minisztérium. 2016.
- [2.] Bándi Gyula: Környezetjog. Szent István Társulat. 2011.
- [3.] Badaluta, C.-A., Chelcea, S., Ionita, M., Scholz, P.: Vanishing river ice cover in the lower part of the Danube basin – signs of a changing climate. In. Scientific Reports. No.8. 2018.
- [4.] Bernauer, Thomas: The effect of international environmental institutions: how we might learn more. In. International Organization. Vol. 49. No. 2. Spring, 1995.
- [5.] Blahó András- Prandler Árpád: Nemzetközi szervezetek és intézmények. Aula Kiadó, 2011.
- [6.] Bruckmeier, Karl: Global Environmental Governance- Social- Ecological Perspectives. Palgrave Macmillan. 2019.
- [7.] Czvikovszky Tibor- Mészáros László- Toldi Andrea: A fenntartható fejlődés technológiái. Akadémia Kiadó. Budapest. 2019.
- [8.] Dr. Bándi Gyula- Dr. Faragó Tibor- Lakosné Horváth Alojzia: Nemzetközi környezetvédelmi és természetvédelmi egyezmények. Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium Környezetvédelmi Hivatal, Budapest, 1994.
- [9.] Dreher, Axel- Ramada- Sarasola, Magdalena: The Impact of International Organizations on the Environment: An Empirical Analysis. In. Swiss Institute for Business Cycle Research (KOF) Working Paper No. 131. 2006.
- [10.] Dwivedi, Dr. Sangit Sarita: International organizations and global governance. In. International Journal of Social Science & Interdisciplinary Research. Vol.1 Issue 12. pp. 188-196. 2012.
- [11.] Evans, James: Environmental Governance. Routledge. 2012.
- [12.] Faragó Tibor: Nemzetközi környezetvédelmi együttműködések. In. Környezetügy, 2004: tanulmányok Láng István tiszteletére. pp. 113-120.
- [13.] Hardi Tamás: Duna-stratégia és területi fejlődés. Akadémiai Kiadó. 2012.
- [14.] Huszár Zoltán: A Duna „élettrajza” történeti és nemzetközi jogi megközelítésből. In. Acta Humana. 2019/3. pp. 47-62.
- [15.] International environmental governance - An international regime for protected areas. In. IUCN Environmental Policy and Law Paper No. 49. 2004.
- [16.] International environmental governance. In. World Resources. United Nations Development Programme United Nations Environment Programme The World Bank World Resources Institute Washington DC. 2002- 2004.
- [17.] Introduction to Environmental Governance In. United Nations Institute for Training and Research. 2017.
- [18.] Ivanova, Maria: Can the Anchor Hold? Rethinking the United Nations Environment Programme for the 21st Century. In. Yale School of Forestry & Environmental Studies. Forestry & Environmental Studies Publications Series. 27. 2005.
- [19.] Kovács Péter: Nemzetközi közjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2016.
- [20.] Láng István: Környezet- és természetvédelmi Lexikon I. Akadémia Kiadó, Budapest, 2002.
- [21.] Maljean-Dubois, Sandrine: Regional Organizations: The European Union. In. The Oxford Handbook of International Environmental Law. Oxford University Press. 2021. p.1225.
- [22.] Scott, Karen N.: International Environmental Governance: Managing Fragmentation Through Institutional Connection. In. Melbourne Journal of International Law. Vol.12. No.1. 2011. p.40.

- [23.] Stephan, Hannes R.- Zelli, Fariborz: International Organizations and the Global Environment. In. The Environment Encyclopedia and Directory. 2009.
- [24.] UNEP - Report of the Governing Council on the work of its thirteenth session, 14-24. May 1985.
- [25.] Whalley, John - Zissimos, Ben: "A World Environmental Organization?". Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation, University of Warwick. 2002.

Jogi normák

- [1.] 1921. évi XXXIII. törvény az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákiával 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről.
- [2.] 1949. évi XIII. törvény a Dunán való hajózás rendjének szabályozása tárgyában Belgrádban 1948. évi augusztus hó 18. napján kelt nemzetközi Egyezmény becikkelyezéséről.
- [3.] 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól.
- [4.] AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 401/2009/EK RENDELETE (2009.) az Európai Környezetvédelmi Ügynökségről és az európai környezeti információs és megfigyelőhálózatról.
- [5.] Instrumentum Pacis Monasteriensis 1648.
- [6.] Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).
- [7.] Potsdam Declaration 1945.
- [8.] United Nations General Assembly Resolution 2997 (XXVII) on Institutional and financial arrangements for international environmental cooperation, 15th December 1972.

Online források

- [1.] 12th Follow-up meeting of the Joint Statement on Guiding Principles for the Development of Inland Navigation and Environmental Protection in the Danube River Basin, 2021 in. <https://www.danubecommission.org/dc/en/2021/10/19/12th-follow-up-meeting-of-the-joint-statement-on-guiding-principles-for-the-development-of-inland-navigation-and-environmental-protection-in-the-danube-river-basin/> (letöltve: 2022. 04. 02.).
- [2.] 52. ülésnap (1999.03.02.) felszólalásai – Dr. Martonyi János. In. https://www.parlament.hu/naplo36/052/n052_309.htm (letöltés dátuma: 2022. 01. 19.).
- [3.] A 2021–2030-as időszakra vonatkozó EEA-Eionet stratégia. In. <https://www.eea.europa.eu/hu/publications/a-202120132030-as-idoszakra-vonatkozo> (letöltés dátuma: 2021. 11. 13.).
- [4.] About UN Environment Programme. In. <https://www.unep.org/about-un-environment> (letöltés dátuma: 2021. 11. 07.).
- [5.] About Us, GEF. In. <https://www.thegef.org/about-us> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).
- [6.] Amazon, GEF. In. <https://www.thegef.org/topics/amazon> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).
- [7.] Az EEA-ról. In. <https://www.eea.europa.eu/hu/about-us/who> (letöltés dátuma: 2021. 11. 13.).
- [8.] Az Eionet. In. <https://www.eea.europa.eu/hu/about-us/countries-and-eionet> (letöltés dátuma: 2021. 11. 13.).
- [9.] Climate adaptation. In. <https://www.unep.org/explore-topics/climate-action/what-we-do/climate-adaptation> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).

- [10.] Climate and clear air coalition. In. <https://www.unep.org/explore-topics/climate-action/what-we-do/climate-and-clean-air-coalition> (letöltés dátuma: 2021. 11. 08.).
- [11.] Country Programmes. In. <https://www.unep.org/explore-topics/disasters-conflicts/what-we-do/country-programmes> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.) Danube Commission. In. <https://www.danubecommission.org/dc/en/danube-commission/> (letöltés dátuma: 2022. 01. 19.).
- [12.] Danube River Protection Convention. In. <http://www.icpdr.org/main/icpdr/danube-river-protection-convention> (letöltés dátuma: 2022. 01. 20.).
- [13.] Duna. In. <https://www.vizugy.hu/index.php?module=content&programelemid=10&id=33&page=1> (letöltés dátuma: 2022. 01. 19.).
- [14.] EEA jelzések 2018 Víz=élet. In. <https://www.eea.europa.eu/hu/publications/eea-jelzesek-2018-viz-elet> (letöltés dátuma: 2021. 11. 13.).
- [15.] Emerging issues. In. <https://www.unep.org/explore-topics/chemicals-waste/what-we-do/emerging-issues> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).
- [16.] Environment, WMO. In. <https://public.wmo.int/en/our-mandate/focus-areas/environment> (letöltés dátuma: 2022. 04. 01.).
- [17.] Facts about the climate emergency. In. <https://www.unep.org/explore-topics/climate-action/facts-about-climate-emergency> (letöltés dátuma: 2021. 11. 08.).
- [18.] Feuille de route 2020-2022. In. <https://pfbcbf.org/feuille-route2020-21.html> (letöltés dátuma: 2021. 11. 14.).
- [19.] Food Security. In. <https://www.thegef.org/topics/food-security> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).
- [20.] Funding. In. <https://www.mrcmekong.org/our-work/mekong-integrated-water-resources-management-project/> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).
- [21.] Gender. In. <https://www.thegef.org/topics/gender> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).
- [22.] Global Mercury Monitoring. In. <https://www.unep.org/explore-topics/chemicals-waste/what-we-do/mercury/global-mercury-monitoring> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).
- [23.] History, Mekong River Commission In. <https://www.mrcmekong.org/about/mrc/history/> (letöltés dátuma: 2021. 11. 15.).
- [24.] History of the United Nations. In. <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un> (letöltés dátuma: 2021. 11. 07.).
- [25.] Indigenous Peoples. In. <https://www.thegef.org/topics/indigenous-peoples> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).
- [26.] Jeles környezetvédelmi napok. In. <http://www.fna.hu/afoldnapja/jelesnapok> (letöltés dátuma: 2021. 10. 11.).
- [27.] Joint Bilateral Projects. In. <https://www.mrcmekong.org/our-work/mekong-integrated-water-resources-management-project/> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).
- [28.] Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyama számára In. https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/kerettanterv_alt_isk_1_4_evf (letöltés dátuma: 2021. 09. 02.).
- [29.] Kik vagyunk. In. <https://www.eea.europa.eu/hu/publications/az-europai-kornyezetvedelmi-ugynokseg-kik> (letöltés dátuma: 2021. 11. 13.).

- [30.] Le PFBC et les Institutions régionales. In. <https://pfbc-cbfp.org/gouvernance-pfbc.html> (letöltés dátuma: 2021. 11. 14.).
- [31.] Mekong Integrated Water Resources Management Project. In. <https://www.mrcmekong.org/our-work/mekong-integrated-water-resources-management-project/> (letöltés dátuma: 2021. 11. 15.).
- [32.] Mekong IWRM Project. In. <https://www.mrcmekong.org/our-work/mekong-integrated-water-resources-management-project/> (letöltés dátuma: 2021. 11. 15.).
- [33.] Member states of the Danube Commission. In. <https://www.danubecommission.org/dc/en/danube-commission/member-states-of-the-danube-commission/> (letöltés dátuma: 2022. 01. 20.).
- [34.] Mercury general information. In. <https://www.unep.org/explore-topics/chemicals-waste/what-we-do/mercury/mercury-general-information> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).
- [35.] Mercury, UNEP In. <https://www.unep.org/explore-topics/chemicals-waste/what-we-do/mercury> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).
- [36.] Organization. In. <https://www.thegef.org/about/organization> (letöltés dátuma: 2021. 11. 16.).
- [37.] Putting IWRM Principles into Practice. In. <https://www.mrcmekong.org/our-work/mekong-integrated-water-resources-management-project/> (letöltés dátuma: 2021. 11. 15.).
- [38.] Reducing emissions from deforestation and forest degradation. In. <https://www.unep.org/explore-topics/climate-action/what-we-do/redd> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).
- [39.] Rólunk, EEA In. <https://www.eea.europa.eu/hu/about-us> (letöltés dátuma: 2021. 11. 13.).
- [40.] Structure and leadership. In. <https://www.unep.org/about-un-environment/why-does-un-environment-programme-matter/structure-and-leadership> (letöltve: 2021. 11. 07.)
- [41.] Structure de Gouvernance du PFBC. In. <https://pfbc-cbfp.org/gouvernance-pfbc.html> (letöltés dátuma: 2031. 11. 14.).
- [42.] Szlávik János: Fenntartható gazdálkodás. Wolters Kluwer Kft. Budapest. 2019. The CBFP at a glance. In. <https://pfbc-cbfp.org/cbfp-glance.html> (letöltés dátuma: 2021. 11. 14.).
- [43.] UrbanShift Programme. In. <https://www.unep.org/explore-topics/climate-action/what-we-do/urbanshift-programme> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).
- [44.] Urban sustainability in Europe. In. <https://www.eea.europa.eu/publications/urban-sustainability-in-europe-a> (letöltés dátuma: 2021. 11. 14.).
- [45.] Villányi Györgyné: A környezeti nevelés alakulása az óvodai nevelésben- úton a zöld óvoda felé In. <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/gyakorlatkozelben/kornyezeti-neveles> (letöltés dátuma: 2021. 09. 02.).
- [46.] Why does recovery matter? In. <https://www.unep.org/explore-topics/disasters-conflicts/what-we-do/recovery/why-does-recovery-matter> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).
- [47.] Why does risk reduction matter? In. <https://www.unep.org/explore-topics/disasters-conflicts/what-we-do/disaster-risk-reduction/why-does-risk-reduction> (letöltés dátuma: 2021. 11. 09.).